

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 66.

Lördagen den 1 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs en från ledamoten av kammaren herr A. Lindman till kammaren inkommen skrivelse, däri han, som valts till suppleant för de deputerade, vilka kammaren utsett att närvara vid Lunds universitets 250-års jubileum, anhållit att få avsäga sig detta uppdrag.

Kammaren beslöt, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att val av suppleant i herr Lindmans ställe skulle äga rum tisdagen den 4 innevarande juni.

§ 2.

Herrar *Holmdahls* och *Röings* på kammarens bord liggande motion nr 482, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 3.

Lagutskottets härpå föredragna memorial nr 66 bordlades åter.

§ 4.

Föredrogs andra särskilda utskottets memorial, nr 7, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av återremiss till utskottet av dess utlåtande rörande väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tillsviðare under år 1918, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt jordbruket av bättre tillgång på arbetskraft genom medgivande i större utsträckning åt värnpliktige av ledighet från vapentjänst.

Ang. inställande av militärövningarna tillsviðare under år 1918 m. m.

Ang. inställan-
de av militär-
övningarna
tillsvidare un-
der år 1918
m. m.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 172, hade herr *Johansson* i Sollefteå m. fl. hemställt, att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsförnödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas.

Vidare hade herr *Öberg* i en likaledes inom andra kammaren väckt och till utskottet remitterad motion, nr 234, föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huru och på vad sätt arbetskraft skulle kunna tillföras jordbruket genom permission av värnpliktiga.

Sedan utskottet i anledning av nämnda motioner avgivet utlåtande, men kammaren vid ärendets föredragning den 20 sistlidna mars återremitterat detsamma till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i förevarande utlåtande, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Lövgren* i Nyborg.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Johansson* i Sollefteå: Herr talman! Denna fråga var föremål för behandling i denna kammare den 20 mars innevarande år. Jag hänvisade då till att kammaren, beträffande en av herr *Lindhagen* i fjol i samma syfte avgiven motion, enhälligt biföll densamma utan votering. Jag framhöll vidare, att ställningen i år tydligare än i fjol borde mana kammaren att intaga den ståndpunkt, som den då intog, samt påminde, hurusom vänstertalarna vid detta tillfälle talade varmt till förmån för att militärövningarna skulle inställas. Bland andra uppträdde nuvarande statsrådet *Rydén* för motionen ävensom herr *Branting*, och, jag vill minnas, även nuvarande vice talmannen.

Utskottets behandling av denna fråga i år är minst sagt något egendomlig. I det första utlåtandet tillstyrktes i motiveringen en ledighet av tillsammans sju veckor, men i detta betänkande är utskottet belåtet med de få dagars ledighet, som produktionskommittén och Kungl. Maj:t föreslagit, och till sist yrkas rent avslag på motionen. Såvida icke föregående års beslut tillkom i rent agitationssyfte med hänsyn till de förestående valen till denna kammare, förefaller det mig, som om kammaren hade all anledning att även i år bifalla motionen.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr *Thore*: Herr talman!. Då dessa motioner av herr *Johansson* och av herr *Öberg* vid föregående tillfälle behandlades här i kammaren, upplystes det, att produktionskommittén hade samma

spörsmål under behandling, varför ärendet återremitterades till utskottet. Sedan dess har produktionskommittén inkommit med en skrivelse till regeringen, vari föreslås vissa åtgärder i syfte att använda de värnpliktiga i jordbruket särskilt vid skörden. Kungl. Maj:t har också tagit sikte på vad produktionskommittén föreslagit och vidtagit en del åtgärder, som jag icke skall närmare gå in på, men som finnas omförmälda i utskottets utlåtande.

Ang. inställande av militärövningarna tills vidare under år 1918 m. m.
(Forts.)

Då kammaren alltså återförvisat ärendet till utskottet med anledning av att produktionskommittén har saken om hand, och då regeringen redan företagit vissa åtgärder i motionens syfte samt satt i fråga ytterligare åtgärders vidtagande, så kan det enligt utskottets förmenande icke vara något skäl i att riksdagen ändock skriver till Kungl. Maj:t om saken.

Jag ber i anledning härav få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Johansson i Sollefteå m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talman sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Sollefteå, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Johansson i Sollefteå m. fl. i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 108 ja mot 36 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 454, angående användande i visst fall av militär personal till skördearbete.

Denna proposition blev på begäran genast remitterad till lagutskottet.

§ 7.

Vidare föredrogos vart för sig:

lagutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av väckt motion angående ändring av 11, 12 och 13 §§ i lagen om skyddskoppypumpning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande samt anslag till kapitalökning för samma fond;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av fastigheter mellan kronan, å ena sidan, och Gimo-Österby bruks aktiebolag, å den andra;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat under nionde huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av vissa förskott för expeditioner med fartyget Skagerak m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition dels under punkt 53 gjorda framställning angående statskonsulent för landsbygdens elektrifiering, dels ock under punkt 117 framställda förslag beträffande understöd åt föreningen för jordbrukskredit; samt

statsutskottets utlåtande, nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående omorganisation av skeppsgosseutbildningen m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

*Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.*

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande flottans och kustartilleriets avlöningsanslag anförde:

Herr B o g r e n: Herr talman, mina herrar! Detta utskotts utlåtande innesluter bland annat ett så väsentlig omorganisation av sjömanskåren. Då denna omorganisation enligt mitt förmenande är av ganska stor räckvidd, skall jag be att med några ord få fästa kammarens uppmärksamhet på vissa punkter i detta förslag. Och jag gör detta så mycket hellre som det i dessa dagar, då riksdagsarbetet är så forcerat, torde vara omöjligt för varje enskild ledamot av riksdagen att sätta sig in i varje detalj av de frågor, som föreläggas oss till avgörande.

Vid förliedet års riksdag framlade Kungl. Maj:t en proposition angående ordnande av pensionsförhållandena vid sjömanskåren och

kustartilleriet. Förslaget gick egentligen ut på att upphäva rätten för visst manskap att vidare kvarstå vid vapnet, och pensioneringen skulle egentligen bäras av då anställt manskap, huvudsakligen överåriga.

*Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.*

(Forts.)

Det var med ett ord meningen att upphäva 3 momentet i § 36 av tjänstgöringsreglementet vid flottan, så att man icke skulle ha något äldre manskap i sjömanskåren. Detta kom åtskilligt överraskande för många redan då, enär samtliga myndigheter inom vapnet så sent som 1913 uttalat stora betänkligheter mot ett dylikt förslag och i stället yttrat sig för att flottan är i synnerligt stort behov av beprövat äldre manskap och att detta behov växer i samma mån som tekniken vid vapnet utvecklas och kompliceras. De marina myndigheterna voro då ense om att avgångsåldern ur sjömanskåren borde sättas till 50 år, men Kungl. Maj:t fann sig icke tilltalad av detta förslag och framlade därför som sagt det förslag, som 1917 i huvudsak blev avslaget. Nu återkommer Kungl. Maj:t med förslaget i delvis annan form. Riksdagen begärde i fjol att få en allsidig och fullständig utredning om den — supponerade kan jag säga — omorganisationen av flottans sjömanskår. Denna fråga skall således nu vara fullkomligt utredd, och med anledning av utredningens resultat har Kungl. Maj:t framkommit till riksdagen med sin proposition nr 356, som här av statsutskottet blivit behandlad.

Kontentan av detta nu föreliggande förslag är, att högsta graden av sjömanskåren, d. v. s. underofficerskorpralerna, skall uppflyttas till en tredje grads underofficerare. Härom är principiellt sett intet annat än gott att säga, enär det är oegentligt, att personer som tjänstgöra som underofficerare skola stå i manskapsgrad. Men det har dock mött från myndigheternas sida åtskilliga betänkligheter att på en gång utöka underofficerskåren med ända till 675 nya beställningar. Då säger man, att detta skall man kunna avhjälpa med att de, oaktat de bli befordrade till underofficerare av tredje graden, få i stort sett göra manskapstjänst och att de icke få varken avlöning eller utrustning som verkliga underofficerare, utan bli ett slags amfibier som simma mellan manskapsklassen och underofficersklassen. Så t. ex. får deras uniform ett annat utseende, deras dagavlöning skiljer sig från underofficerarnas, vilken är 1 krona 50 öre som vi veta, med 30 öre mindre etc. Härom kunde vara åtskilligt att säga, men jag vill, herr talman, icke med några ytterligare detaljer taga kammarens dyrbara tid i anspråk, utan endast fästa mig vid en och annan viktigare sak.

Det viktigaste av allt är, att, sedan man gjort underofficerskorpralerna till underofficerare av tredje graden, så skall man stryka 3 mom. 36 §, som tillförsäkrar kvalificerat manskap att fortfarande få beställning och få stå kvar vid flottan, man stryker den och förklarar, att man icke vill ha äldre manskap kvar, utan kunna de icke befordras till sergearter av tredje graden, så fockas de. Befordran till denna grad, som nu motsvaras av underofficerskorpralsgraden, sker vanligtvis vid 26 å 27 års ålder. Detta skulle således bli den ålder, då avgång från flottan skulle vara obligatorisk. Om man

Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.
(Forts.)

nu tar i betraktande, att utbildningen för att kunna tjänstgöra som verklig första klass förman på många områden i flottan kräver ända till sex års tid, så kan det sättas ifråga, om det icke på visst sätt är ett slöseri med kraft, ett slöseri med utbildningskraft att avskeda mannen absolut vid 26—27 års ålder. Nej, säger man, det gör man icke, ty han kan befordras till underofficer av tredje graden. Men ponera — och det är en erfarenhet som flottans män ofta nog konstaterat — att det är många praktiska sjömän, som äro alldeles utomordentligt användbara och som man önskar att få ha kvar, men de kunna ha den teoretiska möjligheten mot sig, så att de icke kunna dokumentera sig till underofficerare, d. v. s. de kunna bli kuggade i underofficersexamen, hur går det då? Jo, säger Kungl. Maj:t, det är nog sant, att det är många utmärkta första klassens sjömän, som av teoretiska skäl bli underkända i denna examen och som flottan skulle ha stort gagn av att ha kvar, och dessa få också stå kvar. Men någon pensionering för flottans manskap vilja vi icke veta av. Men då skola de hjälpas på så sätt, att då de en gång blivit underkända som underofficerare, så få de visserligen gå kvar tills de ta avsked, och då göra vi dem till underofficerare. Jag tycker, att det nu visserligen kan vara ett sätt att lösa pensionsfrågan, men jag tycker att det är ett litet märkvärdigt sätt, att de skola pensioneras under sådana förhållanden, att en man, som befunnits undermålig att utnämnas till underofficer, medan han ännu kan tjänstgöra, skall efter en viss tjänstgöringstid få avsked som underofficer. Det kan måhända vara något analogt med en viss kutym inom armén, att synnerligen dugliga underofficerare kunna under vissa förhållanden få avsked som officerare, fastän de icke tjänstgöra som sådana. Jag menar emellertid, att man har här ovillkorligen gått fram på en linje, som torde medföra ganska allvarliga vådor för rekryteringen av sjömanskåren, för rekryteringen och kvarhållet av sådant folk, som flottan är i synnerligen stort behov av. Jag tror det vore önskvärt, om man ändå hade tänkt på myndigheternas utlåtande av 1913 och gjort allt vad man kunnat för att rekrytera sjömanskåren med fullt kvalificerat folk och för att ha dessa kvar så länge som vapnet kunde anse sig vara fullt betjänt med dem och att man sedan försett dem med en nöjaktig pension. Deras pensionering hade under sådana förhållanden icke alls dragit med sig några avskräckande summor, utan blivit synnerligen minimal, då största delen av dessa kvarvarande befordrats till underofficerare. Om man gör någon vinst av att de kvarvarande, såsom nu skall ske, skola flyttas över på varvsstaterna som månadslöntagare och där få pension, eller att de befordras vid avskedet till underofficerare och där få pension som sådana, det lämnar jag därhän, men jag tror ej, att det kommer att ställa sig billigare. Huruvida systemet kommer att bli mera smidigt anpassat och för flottan fördelaktigt, känner jag ej till och vågar ej yttra mig om.

En särskild liten detalj är det, som troligtvis undgått statsutskottet, och det är Kungl. Maj:ts förslag angående urvalet av sådana män, som kunna befordras till underofficerare av andra gra-

*Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.
(Forts.)*

den, d. v. s. sådana som verkligen äro lämpliga till underofficerare. Detta urval skall icke ske, medan mannen tjänstgör i manskapsgraden, utan först sedan han befordrats till underofficer av tredje graden. Befordringen till underofficer av tredje graden sker i regel vid 27 års ålder. När han stått i tre år på konstitutorial, så är det fråga om, huruvida myndigheterna anse, att han är lämplig att kvarhållas som underofficer, och då skall han få fullmakt. Mannen har således att tjänstgöra här vid flottan åt oss säga tretton-fjorton år, innan han kan få någon fast anställning. Jag tycker det är åtskilligt hårt det där. Och sedan han tjänstgjort denna långa tid, kan han utan vidare få skickas undan, ja kanske vid ännu högre ålder, fram till 33—34 år, skall han skickas från vapnet, vid vilket han kanske av håg och fallenhet hade beslutat sig för att stanna kvar. Ja, säger Kungl. Maj:t, då skall han hållas skadeslös. Men på vad sätt skall han hållas skadeslös? Jo, han erhåller en avskedspremie av 1,000 kronor efter 14—15 års tjänstgöring.

Jag nämner detta bara därför, att jag dels anser, att de militära myndigheterna böra pröva karlens lämplighet som underofficer, medan han tjänstgör i manskapsgraden, d. v. s. som sjöman i första graden, och om han är befunnen duglig till befäl, så befordras han upp till underofficer och blir underofficer och icke en sådan där mitt-emellan-figur.

Jag håller särskilt på detta med tanke på de svårigheter, som alltför länge ha mött oss vid rekryteringen av dugande manskap vid flottan. Och att dessa svårigheter efter detta icke bli mindre, torde vara säkert, så mycket mer som det personliga godtycket skall sträcka sig så långt som upp till underofficersgradens tredje klass. Jag tycker det är litet märkvärdigt att utskottet med enbart tre rader har avspisat hela organisationsfrågan, låt vara att de raderna ju äro mycket tillfredsställande för förslagsställaren. »Utskottet har funnit det framlagda organisationsförslaget ägnat att ur flera synpunkter bliva till fördel för marinen.» Det skulle vara mig kärt, om herrarna från statsutskottet ville nämna en enda sådan synpunkt. Här står, att det skulle vara till fördel för vapnet ur flera synpunkter. Att det blir till fördel för de befordrade, tvivlar jag ej på, men beträffande de fördelar det skall ha för vapnet ur flera synpunkter, ställer jag mig spörjande.

»De ifrågasatta befordrings- och avlöningsföreskrifterna hava icke givit utskottet anledning till någon erinran», heter det vidare. Således anser utskottet, att dessa underofficerare skola ha 30 öre mindre dagavlöning än en ung underofficer i övrigt. Jag tycker detta är något hårt. Utskottet anser vidare, att den skillnad, som för övrigt förekommer mellan dessa grader, fortfarande skall existera.

Ja, herr talman, att här göra något yrkande skall jag icke tilllåta mig. Men jag har icke velat låta denna omorganisation passera oanmärkt förbi. Ty det är nog med denna organisation som med hela raden av omorganisationer vid flottans sjömanskår och vid marinen över huvud, att om vi följa historien en 30—40 år tillbaka, så

Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.

(Forts.)

finna vi, att det organiserats än si, än så, men någon enhetlighet i det hela söker man förgäves i flottans historia.

Jag har intet yrkande.

Herr Thore: Herr talman! I anledning av föreliggande utskottsbetänkande skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en kår inom flottan, vars avlöning innefattas i detta betänkande, nämligen flottans reservofficerskår. Det synes mig nödvändigt, att man tager denna kårs anställnings- och avlöningsförhållanden i närmare skärskådande, eljest riskerar man att en vacker dag finna, att flottan står utan reservofficerare. Denna kår tillkom år 1888, och mellan åren 1888—1900 antog man årligen 10 stycken reservofficersaspiranter, från och med 1900 har man antagit 20 till marinen och 5 till kustartilleriet. Enligt 1914 års B-riksdags försvarsproposition skulle reservofficersbehovet för flottan under perioden 1919—1934 uppgå till 160 å 170, och rullorna upptogo då 163, av vilka 100 kunde påräknas inom 14 dagar. Likaså gjordes en betydande omläggning av reservofficerarnas utbildning. I stället för att denna utbildning förut omfattat ett år som reservofficersaspirant, med föregående värnpliktstjänstgöring i vissa fall, i de flesta fall icke — det där var nämligen icke obligatoriskt — jämte 6 månaders repetitionsövningar, skulle utbildningen hädanefter omfatta inte mindre än 3 år, nämligen ett år som värnpliktig, ett år som reservofficersaspirant och ett år som fänrik, allt i en följd.

Nu är också att märka, att de till reservofficerare utbildade under åren närmast före sin reservofficersutbildning genomgått en två-årig utbildningskurs vid navigationsskola. Det blir alltså sammanlagt under 5 år, som dessa unge män måste utbildas dels vid navigationsskola och dels vid flottan, och under dessa fem år kunna de ju icke ägna sig åt sitt egentliga levnadskall, nämligen som sjöfarande inom handelsflottan, och det är tydligt att detta måste tillbakasätta dem, ty det är just under dessa år, mellan 21 och 26 år, som utbildningen inom handelsflottan blir som mest grundläggande. När jag först fick höra talas om det här förslaget till utbildning av reservofficerare — det framställdes av marinstaben år 1913 — var jag fullt på det klara med, att det icke skulle kunna komma att fungera tillfredsställande, och det har ej heller fungerat tillfredsställande. Enligt uppgift, som jag förskaffat mig från kommandoexpeditionen, finner man, att antalet sådana, som ha sökt till reservofficerare, har nedgått högst väsentligt. Det tog sin början 1915 med de nya bestämmelserna, och för det året skall man finna, att endast fem stycken antogos, 1916 likaledes endast fem stycken, och 1917 12, i stället för att det skulle ha varit 20. Således är det en högst betydlig brist, som man här kan konstatera. Och ifråga om kustartilleriet, där man skulle ha utbildat fem, lär man visst icke fått några ansökningar alls. Jag är utav den bestämda åsikten, att vår flottas befälsbemannning blir lidande, ifall reservofficerskåren på detta sätt nedgår, och även för handelsflottans del är jag angelägen, att reservofficerskåren skall kunna upprätthållas, därför att vi sätta värde på att få dessa

i flottan utbildade personer som officerare i handelsmarinen. Flottan har vid sin tjänst haft en betydande nytta av reservofficerarna. Vid den jämförelsevis stora ökning av flottans materiel, som ägde rum år 1900—1904, utväxte icke flottans stampersonal av officerare i motsvarande grad, utan det togs in en hel del reservofficerare, vilka sedan tjänstgjorde under tre till fem år. Under tiden växte stampersonalen ut, och då fingo reservofficerarna gå, men de hade då gjort ett värdefullt arbete i flottans tjänst. Från och med hösten 1914, d. v. s. sedan krigstillståndet började, ha en hel mängd reservofficerare varit inkallade, tidtals så många som 50 stycken, enligt vad jag hört, och för närvarande lär, för någon månad sedan åtminstone, antalet vara något över 30. Flottan hade antagligen icke kunnat lösa sin befälsfråga, om man icke haft dessa reservofficerare att tillgå, och deras tjänstgöring har varit synnerligen aktiv. De ha verkligen satts på befattningar, som varken varit bekväma eller enkla att sköta. De ha fått ligga ganska bra i selen hela tiden, det är ett faktum, och det kanske inte är ur vägen att påminna om, att det offer som världskriget krävt bland flottans officerskår, har varit just en reservofficer.

*Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.
(Forts.)*

Nu har man den uppfattningen bland reservofficerarna, att man sökt taga ut deras arbetskraft vid flottan så mycket som möjligt, men att man icke i samma grad lämnat dem ekonomisk valuta för de tjänster de utfört. Det kan hända, att de hysa en viss feluppfattning i den saken, men det är nog tecken, som tyda på, att det verkligen föreligger vägande skäl för klagomål. Jag skall nämna en liten sak härvidlag, nämligen att reservofficerare, som varit inkallade sedan 1914 och 15 till stadig tjänstgöring, när det gällde krigstidstilläg icke fingo tillgodoräkna sig grundplåten på 365 kronor, fastän de varit med så länge, och det kan man icke anse vara fullt riktigt, åtminstone har jag den uppfattningen, att de borde ha fått tillgodoräkna sig detta. Faktum är ju, att när riksdagen uppställer staten för stamofficerare, så tar man hänsyn till huruvida man har tillgång på reservofficerare. Det förekommer till exempel i statsverkspropositionen för i år, på tal om beställningarna på fast stat för stamofficerare, följande uttalande, att »det synes lämpligt att rätta officerskårens stat för varje år efter den numerär, som kåren under årens lopp kunde beräknas komma att i verkligheten uppnå. Ett antal löner i lägsta graden skulle visserligen härigenom under en del av året stå obesatta. Detta kunde dock ur mobiliseringssynpunkt icke tillmätas någon större betydelse, då de yngsta befattningshavarna lättare än de äldre kunde ersättas med reservofficerare», d. v. s. man räknar absolut på reservofficerarna, så att man på det sättet icke behöver hålla stampersonalen till full numerär. Tydligt har staten en betydande fördel av reservofficerskåren, men då är det också klart, att staten får lov att sköta om och bevara denna kår, och det är just för att framhålla detta, som jag med några ord har velat uppträda i denna sak.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palm-

Ang. flottans
och kustartil-
leriets avlö-
ningsanslag.
(Forts.)

stierna: Jag ber att få säga några få ord i anledning av särskilt den siste ärade talarens anförande.

Frågan om officersskårens rekrytering ligger i det läget, att en beredning nu sysslar just med dessa spörsmål, och den beredningen skall även komma att upptaga vad som nu här i dag framförts av herr Thore. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att särskilt i ett mycket viktigt avseende torde ett beslut inom närmaste tiden komma att fattas, nämligen ifråga om reservofficerares rätt till företräde till viss civil beställning. Den frågan är nu utredd och ligger i det stadium, att man torde kunna vänta sig ett beslut däri inom en icke alltför avlägsen framtid.

Endast några ord därefter till herr Bogren. Jag hade verkligen litet svårt att följa herr Bogrens anförande, det måste jag erkänna, men så mycket fick jag klart för mig, att herr Bogren hade fått spörsmålet alldeles om bakfoten. Det önskemål, som herr Bogren uppställde, är ju uppfyllt med här föreliggande förslag. De klagomål, som herr Bogren anförde, gällde, att underofficerskorpralerna skulle vara varken fågel eller fisk. Ja, men detta förslag innebär just ett tillmötesgående av det gamla kravet från underofficerskorpralerna, och det är detta, som underofficerskorpralerna haft som sitt stora centrala önskemål under flera års tid, att de skulle bli underofficerare av tredje graden, och när de nu bli underofficerare av tredje graden, som jag hoppas, genom riksdagens beslut i dag, bortfaller den där amfibienaturen. Det är just det man vill vinna med denna reform, och det råder härvidlag en enighet, som är alldeles rörande, från hela underofficerskorpralskåren, löneregleringskommittén, statsutskottet och Kungl. Maj:t och alla marina myndigheter. Här råder fullständig enighet i denna fråga. Det är inte så ofta man uppnår något dylikt.

Vidare ber jag få säga herr Bogren med hänsyn till hans gamla oro beträffande äldre underofficerskorpraler, att anledningen till denna oro är ju reducerad till minsta möjliga mått genom detta förslag, ty nu bli de underofficerare av tredje graden, och det torde knappast bli kvar många underofficerskorpraler, som det över huvud taget kan bli tal om.

Sedan talade herr Bogren om, hur detta bl. a. skulle försvåra rekryteringen. Ja, det är en underlig oroskälla, då jag låtit underofficerskorpralerna själva framkomma med sina synpunkter i frågan — och de veta bäst själva, var skon klämmer, som ha den på — och de ha förklarat, herr Bogren, att det finnes intet, som skulle vara så ägnat att öka rekryteringen som den reform jag hoppas riksdagen går att besluta.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-

slag för en statens kraftstation vid Motala samt för förberedande åtgärder för Vänerens reglering;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens deltagande i kostnaden för reglering av vissa till Dalälvens vattensystem hörande sjöar;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag å 1918 års tilläggsstat för distributionsanläggningar för statens kraftverk;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för statens industrikommission för tillgodoseende av landets importbehov av industriella råvaror; och

nr 178, angående anvisande av anslag för förvärfvande av aktier för statens räkning i Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag.

Utskottets i nämnda utlåtanden och memorial gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en dräneringsfond m. m. ävensom tre i ämnet väckta motioner.

*Ang. en dräneringsfond
m. m.*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 357, angående inrättande av en dräneringsfond m. m. ävensom tre i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 200 av friherre *Hermelin* samt inom andra kammaren nr 154 av herr *Lindman m. fl.* och nr 419 av herrar *Berg* i Staby och *Bengtsson*, hemställde jordbruksutskottet, som till behandling i ett sammanhang förehåft förenämnda proposition och motioner,

1) att riksdagen måtte

dels besluta, att en särskild fond, benämnd dräneringsfonden, skulle inrättas för främjande under nu rådande kristid av täckdikningsföretag, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret, statslån finge tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna dräneringslån;

dels godkänna vissa av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 23 april 1918 föreslagna allmänna villkor och bestämmelser för lån ur denna fond med därtill av utskottet föreslaget tillägg;

dels medgiva, att fondens hela kapitaltillgång finge disponeras för det med fonden avsedda ändamål;

dels medgiva, att, där å dräneringslån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t skulle äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

Ang. en dräneringsfond
m. m.
(Forts.)

dels som kapitalökning för denna fond anvisa, ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av kronor 3,000,000, än även för år 1919 ett reservationsanslag av kronor 6,000,000; dels för bestridande vid företag, vartill lån ur dräneringsfonden utginge, av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till vissa förrättningsmän och hos dem anställda tekniska biträden samt till arvoden åt täckdikningsförmän, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkta grunder, med däri av utskottet föreslagna ändringar, anvisa under nionde huvudtiteln ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200.000,

än även å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av kronor 260,000;

dels å tilläggsstat för år 1918 anvisa till utbildningskurser för täckdikningsförmän ett reservationsanslag av kronor 25,000;

dels ock å tilläggsstat för år 1918 för anskaffande av mätninginstrument, att enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelade utlämnas till begagnande åt tekniska biträden och täckdikningsförmän, anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000;

2) att herr Lindmans m. fl. motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att herrar Bergs och Bengtssons samt friherre Hermelins motioner, i vad de icke kunde anses besvarade genom utskottets under 1) gjorda hemställan, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I sin allmänna motivering hade utskottet på sid. 36 i det tryckta utlåtandet — efter att hava framhållit vissa synpunkter beträffande grunderna för bestridande vid ifrågavarande täckdikningsföretag av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till vissa förrättningsmän m. m. — gjort följande uttalande:

»Utskottet finner de sålunda angivna synpunkterna i viss mån värda beaktande. Såsom anförts synes det nämligen kunna medföra svårigheter för lantbruksingenjör, som fått i uppdrag att leda ifrågavarande täckdikningar, att erhålla tekniska biträden till utförande av angivna honom i övrigt åliggande förrättningar på grund av den lägre ersättningen för de sistnämnda. Det synes därför utskottet skäligt att sådana lantbruksingenjörer för nämnda ändamål beredas bidrag till avlöning av hos dem anställda biträden. Dessa bidrag synas, på sätt motionärerna föreslagit, lämpligen böra utgå efter en beräkning av 200 kronor per månad samt för högst sex månader under år 1918. Medlen torde böra utgå av ovannämnda för år 1918 begärda anslag till bestridande av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar m. m. samt ställas till odlingsrådets förfogande för att i mån av behov användas såsom bidrag till avlöning åt tekniska biträden hos de lantbruksingenjörer, som fått uppdrag att leda ifrågavarande förrättningar, i vad avlöningen avser ersättning för biträde vid lantbruksingenjörernas ordinarie förrättningar.»

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Ingeström* och friherre *Hermelin*, som ansett, att utskottets motivering i denna del bort hava följande lydelse:

Ang. en dräneringsfond
m. m.
(Forts.)

»Utskottet — — beaktande. Såsom anförts synes det nämligen kunna medföra svårigheter för lantbruksingenjör vare sig denne fått i uppdrag att leda ifrågavarande täckdikningar eller ej att erhålla tekniska biträden till utförande av honom åliggande ordinarie förrättningar, d. s. o. andra förrättningar än sådana som avses att understödjas från dräneringsfonden och som måste anses fullt ut lika viktiga. Det synes därför utskottet skäligt att lantbruksingenjörerna för nämnda ändamål beredas bidrag till avlönande av hos dem anställda biträden. Dessa bidrag synas på sätt motionärerna föreslagit lämpligen böra utgå efter en beräkning av högst 200 kronor per månad för ett vart biträde under de sex sista månaderna av år 1918 samt med en sammanlagd summa av högst 27,600 kronor. Medlen synas böra utgå av ovannämnda för år 1918 begärda anslag till bestridande av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar m. m. samt ställas till odlingsrådets förfogande för att i mån av behov efter odlingskommitténs anvisning användas såsom bidrag till avlöning åt tekniska biträden hos lantbruksingenjörer i vad avlöningen avser ersättning för biträde vid lantbruksingenjörers ordinarie förrättningar».

Vid utlåtandet var dessutom fogad reservation av herr *Paulsson* och greve *A. H:son Wachtmeister* utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Nilsson* i Landeryd: Herr talman, mina herrar! Som herrarna torde finna av förevarande utskottsutlåtande, har herr *Lindman* m. fl. avgivit en motion i detta ärende, gående ut på, att anslag utan återbetalningsskyldighet för ifrågavarande täckdikningsarbeten skulle utgå med en tredjedel av kostnadsbeloppet. Inom utskottet har jag stått på den ståndpunkten, att det vore lämpligare att bevilja anslag utan återbetalningsskyldighet än att bevilja lån. Som framgår av den kungliga propositionen, har också produktionskommittén, som har tagit initiativ till det här föreliggande förslaget, föreslagit, att statsanslag med en tredjedel av kostnadsbeloppet borde utgå till täckdikningsföretag, omfattande högst 6 hektar, men att till övriga sådana arbeten skulle utgå räntefria lån.

Syftet med dessa förslag, vare sig det nu gäller anslag eller lån, är givetvis att få fram så stort intresse som möjligt för utförande av täckdikningsarbeten under den närmaste tiden, och det lär väl ej vara någon form av jordförbättring, som är mera ägnad att hastigt öka produktionen än rationell täckdikning. Om man emellertid vill nå detta mål, är det givet, att man bör överväga, vilken väg som lättast för till målet. För min del har jag bestämt den uppfattningen,

Ang. en drä-
neringsfond
m. m.
(Forts.)

att man inte kommer lika långt, ifall endast räntefria lån beviljas, som i händelse att anslag beviljas, som utgå utan återbetalningsskyldighet. Jordbrukarna i allmänhet äro icke intresserade för att låna. De ha en viss motvilja för lån, men ifall man lämnar ett anslag utan återbetalningsskyldighet, som i viss mån uppväger den större kostnad, den nu rådande kristiden förorsakar, är jag övertygad, att detta i ofantligt större grad skulle öka intresset för täckdikning, än om lån beviljas.

Jag har försökt kalkylera något över huruvida den ena eller andra formen skulle medföra synnerligen mycket större utgifter för statsverket och jag har då kommit till det resultatet, att det blir en jämförelsevis liten skillnad mellan å ena sidan beviljande av anslag och å andra sidan beviljande av lån. Ifall man tänker sig, att för ett täckdikningsföretag, för vilket kostnaden uppgår till 1,000 kronor, anslag skulle beviljas med en tredjedel av denna kostnad, så blir det 333 kronor och några ören. Men ifall ett lån beviljas efter de grunder utskottet här föreslår, så skulle ju lånet icke behöva amorteras på de två första åren; första amorteringen skulle ske vid slutet av tredje året, och sedan skulle en femtedel amorteras under vartdera av de följande fem åren. Om man räknar med en räntesats av 6 procent — jag tror, att staten icke gärna kan låna pengar till billigare pris under den närmaste tiden — så skulle det bli en ränteförlust för staten, uppgående till ungefär 300 kronor. Skillnaden blir 33 kronor vid jämförelse mellan beviljande av anslag med en tredjedel av kostnaden och beviljande av räntefritt lån, som här föreslås. Det är icke en skillnad, som är så värst halsbrytande och i varje fall ej så stor, att det vore någon risk att gå den vägen i stället för i enlighet med utskottets förslag.

Jag vill i detta sammanhang erinra om ett uttalande, som riksdagen på framställning av jordbruksutskottet gjorde för en tid sedan i ett annat ärende, angående räntesatserna på de medel staten utlånar för dylika ändamål. Utskottet hade uttalat den uppfattningen, att man ej borde utlämna lån för billigare ränta än staten själv betalar. I detta fall föreslås, att lånen skola utlämnas fullt räntefritt. Det är ju då att frångå den ståndpunkt, som riksdagen förut intagit.

Jag har inom utskottet, som jag nyss nämnde, förordat, att anslag skulle beviljas utan återbetalningsskyldighet. Detta förslag har också rönt stora sympatier inom utskottet, men man ansåg, att då ett förslag med den läggning, som det kungliga förslaget här hade, förelåg, ville man ej frångå detta utan gå på den där angivna linjen, och då jag icke kunde få anslutning i utskottet till ett yrkande i den riktning jag ansåg lämpligast, har jag avstått från att göra ett dylikt yrkande.

Men det är en annan fråga i utskottsutlåtandet, som jag särskilt vill beröra och som min reservation äsyftar. Som herrarna finna, ha herrar Berg i Staby och Bengtsson i Norup väckt en motion inom andra kammaren, som innebär att lantbruksingenjörernas biträden skola åtnjuta en dagavlöning av 9 kronor. Enligt Kungl.

Ang. en drä-
neringsfond
m. m.
(Forts.)

Maj:ts förslag skola de förrättningsmän, som verkställa undersökningar och övervaka täckdikningsföretagens utförande, åtnjuta en dagavlönning av 9 kronor, under det att lantbruksingenjörernas biträden för närvarande hava endast 4 kronor 50 öre. Det är ju självklart, att ifall dessa biträden icke få höjt arvode, men genom sysselsättning på annat håll kunna få en dagavlönning av 9 kronor, så övergiva de helt enkelt lantbruksingenjörerna och befatta sig icke med deras arbeten, utan ägna sig helt och hållet åt dessa täckdikningsarbeten. Utskottet har också erkänt i sin motivering, att det för lantbruksingenjörerna under sådana förhållanden kan möta svårigheter att få biträden. Utskottet har då gått på den linjen, att lantbruksingenjörer, som få i uppdrag att verkställa dessa täckdikningsarbeten, skola få 9 kronor om dagen även till de biträden, som användas för annat ändamål, men att biträdena till övriga lantbruksingenjörer, sådana som icke få detta uppdrag, skola få åtnjuta en dagavlönning av endast 4 kronor 50 öre. Det är enligt min uppfattning en synnerligen inkonsekvent ståndpunkt. Man måste väl gå antingen den ena eller den andra vägen: antingen skall väl varje lantbruksingenjör få 9 kronor om dagen för sina biträden, som användas för annat ändamål än täckdikning, eller också skola inga biträden ha dessa 9 kronor, alla skola vara jämställda. Det är en ganska billig fordran.

Jag har för min del den uppfattningen, att lantbruksingenjörerna äro så överhopade med arbete för andra ändamål, att det icke i allmänhet är lämpligt att uppdraga åt dem att handhava dessa täckdikningsarbeten, utan torde det nog vara riktigt som utskottet i slutet av sin motivering säger: »Med hänsyn till vad ovan anförts kan utskottet icke biträda friherre Hermelins förslag, att som ledare såväl för täckdikningsplanernas upprättande som nyssnämnda utbildningskurser skall i främsta rummet användas vederbörande lantbruksingenjör och först, om detta ej kan ske, länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan lämplig person.» Jag har för min del den uppfattning, jag nyss nämnde, att lantbruksingenjörerna äro så överhopade med arbete i övrigt, att dessa agronomer, jordbrukskonsulenter eller andra lämpliga personer böra få uppdraget sig anförtrött. Därav följer emellertid, att dessa tjänstemän komma att rycka biträdena helt och hållet från lantbruksingenjörerna, och att dessa senare komma att stå utan biträden för utförande av övriga uppdrag. När man vet vilken ofantlig betydelse det har att få undersökningar i god tid utförda, när det gäller framställning om åtnjutande av statsanslag, från allmänna och norrländska avdikningsanslaget, så förstår litet var, att det är ett intresse av ganska stor betydelse, att ingenjörerna få behålla sina biträden. Även om man principiellt skulle ha vissa betänkligheter mot att gå med på herr Bergs i Staby och herr Bengtssons motion, så måste man i alla fall gå den vägen, för att icke det hela skall stanna av på det nu nämnda området.

Jag skall med denna korta motivering, herr talman, be att få

Ang. en dräneringsfond
m. m.

(Forts.)

yrka bifall till klämman i utskottets hemställan, men beträffande motiveringen till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Hökhult.

Herr vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Visserligen vore det av behovet påkallat, att lantbruksingenjörerna, som äro så överhopade av arbete, erhöilo ersättning för att avlöna sina biträden så att därigenom lantbruksingenjörernas arbete skulle kunna gå raskare undan än som på senare tiden varit fallet. Men det ligger något oformligt uti att av anslag, som ha till ändamål att avlöna ledare för sådana företag, som beröras av dräneringsfonden, ersätta biträden för arbeten i andra företag. Utskottet har gått med på att bevilja anslag på 200,000 kronor för år 1918 och 260,000 kronor för 1919 och att av detta anslag må utgå ersättning till lantbruksingenjörernas biträden, för så vitt att ingenjörerna eller deras biträden användas till uppgörande av dräneringsplaner, som bekostas av medel ur dräneringsfonden, eller den fond som det här är fråga om. Längre har jordbruksutskottet icke ansett sig kunna gå i sitt förslag.

Vad åter beträffar frågan, att utskottet tillstyrkt, att jordbrukare skulle få räntefria lån och icke anslag för att åstadkomma dräneringar, så har utskottet ansett låneformen vara den riktigaste, enär medlen icke komma att uteslutande utgå till mindre jordbrukare utan även till större sådana, som äro i behov av understöd, och då torde det vara lämpligt, att medlen återbetalas till staten. Inom jordbruket råder sedan gammalt i allmänhet sjuårig cirkulation, och man har tänkt sig, att under cirkulationsperioden lånen skulle kunna återbetalas, och att det skulle vara till fördel för lantmännen att under denna tid få åtnjuta räntefria lån.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Nilsson* i Landeryd: Herr talman! Herr vice talmannen nämnde i början av sitt anförande, att han och utskottet ansett det olämpligt att av det anslag, som avsågs för avlöande av de personer, som utföra dikningsförrättningar, använda medel för avlöande av lantbruksingenjörernas biträden i övrigt. Det var hans skäl för avstyrkande av motionen. Men jag vill till vad jag nämnde i mitt anförande lägga, att utskottet gått på att i vissa fall bevilja anslag till lantbruksingenjörernas biträden även, då de icke användas för dessa dikningsföretag. Här står på sid. 36 första stycket i utskottets motivering:

»Såsom anförts synes det nämligen kunna medföra svårigheter för lantbruksingenjör, som fått i uppdrag att leda ifrågakarande täckdikningar, att erhålla tekniska biträden till utförande av angivna honom i övrigt åliggande förrättningar på grund av den lägre ersättningen för de sistnämnda. Det synes därför utskottet skäligt att sådana lantbruksingenjörer för nämnda ändamål beredas bidrag till avlöande av hos dem anställda biträden.»

Men så fortsätter utskottet, att dessa medel böra i mån av behov användas »såsom bidrag till avlöning åt tekniska biträden hos de lantbruksingenjörer, som fått uppdrag att leda ifrågavarande förrättningar, i vad avlöningen avser ersättning för biträde vid lantbruksingenjörernas *ordinarie förrättningar*».

Ang. en dra-
neringsfond
m. m.
(Forts.)

Sålunda är det inkonsekvent att låta vissa lantbruksingenjörer som fått täckdikningsarbeten om hand, betala ökad avlöning till sina biträden även i sådana fall, där dessa *icke befatta sig med täckdikning*, samtidigt som andra lantbruksingenjörer icke få dylikt bidrag till sina biträden. Mig synes för det första, att man här bör söka införa likformighet och för det andra, att lantbruksingenjörerna icke böra bli ställda utan biträden.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! De lantbruksingenjörer, som få i uppdrag att göra upp planer till täckdikningsfondens räkning, få bidrag till biträdenas avlöning. Och då är det tämligen likgiltigt, om lantbruksingenjörerna eller biträdena, som handla på ingenjörernas order utföra arbetet. Men jag anser det vara oegentligt, att de, som icke ha med fonden att göra, få dela detta anslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr S j ö b l o m: Herr talman! Det förhåller sig ju så enligt de upplysningar, som lämnats, att det finnes län, där lantbruksingenjörerna hittills icke haft någon befattning med täckdikningsplaners uppgörande och i sådana län blir det väl de hittillsvarande ingenjörerna, konsulenterna, som även i fortsättningen komma att handhava detta uppdrag, och jag tror, att det skulle vara olämpligt att för deras räkning bifalla herr Nilssons i Landeryd yrkande. De ha sitt ordinarie arbete och böra fortsätta med det. Men de andra lantbruksingenjörerna, som haft detta arbete förut, få lämna en del av sin hittillsvarande ordinarie verksamhet, som kanske åtföljts av sportler — jag vet icke så noga — men vad jag säkert vet är att de i väsentlig mån komma att få åsidosätta sitt ordinarie arbete eller skaffa sig mera kvalificerad arbetskraft för att kunna fortsätta med detta arbete, som de hållit på med men måste lämna för att få i gång dikningsarbetet. Det är därför man skrivit på detta sätt, och jag tror, att det är riktigt.

Medan jag har ordet, skall jag be att få säga med anledning av herr Nilssons i Landeryd tal om räntefria lån och anslag för vissa grupper, att produktionskommittén gått på bägge de linjer, som herr Nilsson i Landeryd omnämnde, men enligt min uppfattning spelar denna sak en ofantligt liten roll, och jag tror icke, att den bör föranleda någon större debatt i kammaren. Jag vill nämna, att vi hade klart för oss inom produktionskommittén, att skillnaden med hänsyn till fördelarna av det ena eller andra skulle bli synnerligen minimal. I ena fallet med statsanslag, skulle bidraget utgå med en tredjedel, och i andra fallet, med räntefria

Ang. en drä-
neringsfond
m. m.
(Forts.)

lån, skulle fördelen därav utgöra lika mycket som ett bidrag med $\frac{1}{4}$ av anslaget, d. v. s. 25 procent. Skillnaden är icke större, och därför har jag i utskottet icke hållit på detta produktionskommitténs förslag utan anslutit mig till utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet ännu en gång med anledning av herr Sjöbloms anförande. Han säger, att det finnes trakter i vårt land, där lantbruksingenjörerna icke haft det minsta med täckdikningsarbetet att göra, och anser, att detta bör fortfara. Inom dessa områden få de personer, som ha med täckdikningsarbetet att göra, 9 kronor till sina biträden, under det att lantbruksingenjörernas biträden icke få mera än 4 kronor 50 öre. Det är klart, att lantbruksingenjörernas biträden då gå över till täckdikningsarbetet och att lantbruksingenjörerna komma att stå utan biträden. Jag vill tillägga, att byråchefen inom lantbruksstyrelsen Ewe är synnerligen intresserad av att denna motion måtte bifallas, emedan han anser, att det icke är möjligt, att lantbruksingenjörerna skola kunna fullgöra sitt uppdrag, om så icke sker.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 111 med den ändring i motiveringen, som föreslagits av herr Nilsson i Landeryd m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill. röstar

Nej;

Vinner Nej har kammarén bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 76 ja, men 83 nej, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stater för lantbruksstyrelsen, statskonsulenter och statens fiskeriadministration m. m. ävensom fyra i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 12 april 1918 avlåten till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 317, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till nya stater för lantbruksstyrelsen, statskonsulenter och statens fiskeriadministration m. m. Ang. ny stat för lantbruksstyrelsen m. m.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått fyra inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen:

nr 168 i första kammaren av friherre *Beck-Friis* samt nr 396 i andra kammaren av herrar *Björck* och *von Sneidern* av lika lydelse, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den i Kungl. Maj:ts proposition nr 317 för lantbruksstyrelsen föreslagna staten, att den för fiskeribyrån avsedda byrådirektören, vilken enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma i åtnjutande av lön 3,600 kronor, tjänstgöringspenningar 1,800 kronor, ortstillägg 400 kronor, tillsammans 5,800 kronor med två ålderstillägg, vardera å 500 kronor, måtte erhålla i lön 4,200 kronor, tjänstgöringspengar 2,000 kronor, i ortstillägg 600 kronor, tillsammans 6,800 kronor, vartill kunde komma efter 5 år ett ålderstillägg å 600 kronor;

nr 420 i andra kammaren av herr *Andersson* i Fiskebäckskil, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att, i stället för den av Kungl. Maj:t i lantbruksstyrelsens fiskeribyrå föreslagna byrådirektörsbefattningen, inrätta en ny byrå för saltvattensfisket med en byråchef som chef och att besluta sådan höjning i den av Kungl. Maj:t föreslagna ordinarie staten för lantbruksstyrelsen, som härav påkallades; och

nr 421 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kollungeröd, vari hemstälts, att riksdagen måtte dels godkänna ett i motionen framlagt förslag till stat för en fiskeristyreelse att tillämpas från och med år 1919 med enahanda villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten upptagna avlöningsförmåner, som gällde för lantbruksstyrelsen, dels ock i riksstaten uppföra ett nytt ordinarie anslag till fiskeristyrelsen med 50.400 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å herr Anderssons i Fiskebäckskil och herr Olssons i Kollungeröd ovanberörda motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de av friherre Beck-Friis samt av herrar Björck och von Sneidern i ämnet väckta motionerna, dels godkänna av utskottet framlagda förslag till stater för lantbruksstyrelsen, statskonsulenter och statens fiskeriadministration, dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

De av utskottet förordade staterna överensstämde med de av Kungl. Maj:t framlagda utom beträffande avlöningen till den i staten för lantbruksstyrelsen upptagna byrådirektören å fiskeribyrån, i vilket avseende utskottet biträtt det i friherre Beck-Friis samt herrar Björcks och von Sneiderns förutnämnda motioner framställda förslaget.

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.

(Forts.)

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat; samt
av herr *Holmquist*.

Utskottets hemställan föredrogs, varpå ordet begärdes av

Herr *Olsson* i Kollungeröd, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det torde vara känt, att från äldsta tider fisket i vårt land varit av avsevärd beskaffenhet. Vi känna av historien, att under invandringen av folken till Skandinavien dessa bosatte sig vid kusten och levde i huvudsak av jakt och fiske innan jorden ännu var bruten. Sedan känna vi ej så mycket om detta fiske förrän då i medlet av 1700-talet det rika sillfisket började och Bohusläns alla fjordar till och med de inre ända till Uddevalla voro alldeles fulla av sill och den kunde tagas med nästan vilka redskap som helst. De lämningar, som ännu finnas kvar, visa, huru en synnerligen stor massa av salterier och trankokerier uppfördes omkring kusten. Till länet invandrade en synnerligen stor massa folk såväl från övriga delar av landet som även från Skottland för att fiska och salta sill. Även jordbrukarna gävo sig ut på sillfiske, med påföljd att jordbruket då försummades. När sedan sillen plötsligt gick ut år 1808, låg jordbruket i lägervall och länet var alldeles överbefolkat, med påföljd att det blev en ohyggligt stor fattigdom och nöd, som våra förfäder ha vetat berätta till det efterlevande släktet. Det hade redan då kunnat behövas en organisation, som hade tillvaratagit de stora rikedomar, som under dessa mer än 50 år upptogos ur havet, för att kunna samla något till kommande tider, så att fattigdomen ej behövt bli så överhängande som den omedelbart blev, när sillfisket åter gick tillbaka. Sedan hade vi icke något egentligt sillfiske förrän år 1878. Då återkom sillen till land. Det är mycket troligt, att den liksom nu, när den tages ute i havet med snörpvad, även under denna tid fanns därute. Men fiskarna hade då varken sådana redskap eller sådana båtar, att den kunde tagas annat än vid stränderna med landvadar. På 1880- och 1890-talen var detta sillfiske ganska rikt, och följden blev, att priset också blev oerhört lågt. Jag har för min del varit med om att köpa stor, fin sill för 25 öre tunnan. Den kunde väl användas men vann till stor del ej omsättning annat än såsom gödningsämne. Då uppfördes en hel del guanofabriker för att tillvarata denna havets rikedom, men de kommo i regel för sent. Då de stodo rustade och färdiga var också sillfisket slut. Det var inemot åren 1892—1895. Hade avsättningen då varit god, och hade det då kunnat ordnas på bättre sätt, skulle en ovanligt stor vinst kommit landet till godo dels genom sillens utförande över landet och dels genom försäljning till utlandet. Först på sista tiden, sedan sillen kommit att säljas till Tyskland, har den egentligen lämnat någon avsevärdare inkomst till fiskarne. Den har strösaltats här och överförs till Tyskland och rökts där och använts till mat i

ganska stor utsträckning. Redan under den vinter, som senast har gått, visade det sig, att vi ej voro tillräckligt rustade för att mottaga de större massor av sill, som några dagar gingo till, vilket gjorde, att priserna gingo ner högst väsentligt, när folkhushållningskommissionen icke längre ansåg sig kunna taga emot den, varav följden blev, att en hel del av fiskarne blevo modlösa och ej fortsatte med fisket, som de kunde ha gjort, om priserna hållit sig bättre uppe. Man hade även då behövt ha saken bättre ordnad. Nu är det möjligt att med den kylteknik, som står staten till buds, och med de fryshus, som av den anläggas, förhållandena skola kunna förbättras därigenom att varan göres mera hållbar, så att den kan under en längre tidsperiod utföras över landet. Det är ju den svårigheten med alla fiskvaror, att de icke tåla några långa transporter i färskt tillstånd, utan de måste antingen frysas eller saltas för att kunna förvaras någon viss tid. Förutom sillfisket är det också makrillfisket, som på sista tiden blivit av ganska avsevärd beskaffenhet, sedan för ungefär ett 40-tal år sedan fiskarne började gå ut i Nordsjön till bankarna för att taga makrillen. Denna har avsatts huvudsakligen på Amerika tills nu under krisen, då denna avsättning har tagit slut; och så har även behovet av densamma blivit större inom landet, varför den använts här. Dessutom är det ju storfiske av långa och torsk, som också utövas såsom saltsjöfiske.

Även insjöfisket är av stor betydelse för vårt land. Vi känna ju alla, vilken stor massa insjöar det finnes inom landet, och även hur många strömmar, däri insjöfisk kan bedrivas. Jag tror icke, att detta insjöfiske vare sig har skötts eller för närvarande skötes så, som det egentligen borde och kunde skötas. Åtskilliga fisksorter, som äro mest lönande och trivas bäst, borde nog planteras i ett flertal av våra insjöar, för att dessa skulle kunna lämna rikare avkastning, än de för närvarande göra.

Fiskodlingen i dammar är ju också av ganska stor betydelse, och vi ha här i landet en hel massa med sådana sänkor, där botten knappast är värd något, men där det genom invallning skulle kunna bli fördelaktiga fiskdammar och fiskodling. Dessutom ha vi i södra Sverige en massa uttagna torvmossar, som ligga till ingen nytta och som det vore fördelaktigt att uppdämma för att där driva fiskodling.

Allt detta gör, att det behöves en god ledning och en överstyrelse, som verkligen kunde ordna det hela på bästa sätt och så, att den allra största inkomst erhöles. Vi veta, att vårt fiske har på sista tiden inbringat avsevärda summor, under normala förhållanden bortåt 20 miljoner och nu under den högkonjunktur, som rått, närmare 50 miljoner kronor årligen. Det finnes dock en hel del fiske, som icke kommer att visa sig i statistiken, nämligen sådan hemfiskning, där fisken användes i hushållet för vederbörandes egen räkning och sålunda icke direkt kommer till försäljning, varför dess värde icke heller kan bedömas.

Jag skall nu efter denna historik övergå till huvudfrågan, i vilken jag här uppträtt, nämligen frågan om en särskild styrelse

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

för vårt lands såväl havs- som insjöfiske. En ganska kraftig hjälp har på sista tiden lämnats havsfisket genom de fiskerilån, som staten utlämnar, och genom vilka det varit möjligt för fiskarne att förskaffa sig de dyrbara båtar och de dyrbara snörpvadar, som erfordras för sillens upptagande ute i Kattegat. Det är ju en sak, som man ärligt må erkänna. Men ännu bättre hjälp behövs i detta fall.

Riksdagen beslöt efter motion 1916 en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande ordnandet av lantbruksstyrelsen och eventuellt en särskild fiskeriöverstyrelse. Skrivelsen remitterades först till lantbruksstyrelsen men togs sedan därifrån och överlämnades till särskilda sakkunniga. De sakkunniga ha kommit till det resultatet, att fiskerinäringen ännu bör sortera under lantbruksstyrelsen och alltså under samma chef, som också leder lantbruksstyrelsen. Det är huvudsakligen i detta, som vi motionärer ha en avvikande mening. Vi anse, att denne lantbruksstyrelsens chef icke kan vara fackman på alla dessa mångsidiga områden, som det här är fråga om. Lantbruket är ju mångskiftande och kräver mer än väl sin man och en man, som ovillkorligen måste vara sakkunnig på det området. Man kan icke rimligen begära, att han skall vara sakkunnig också på fiskeriernas område.

Nu råder ju det föredragningssättet så att säga i dessa våra överstyrelser, att det egentligen är chefen eller generaldirektören, som bestämmer. Om byråcheferna ha en annan mening, blir dock generaldirektörens mening beslut. Dessa andra kuuna ju möjligen reservera sig, men en reservation kan icke föranleda någon annan åtgärd än att man tillkännager sin avvikande mening i ett visst ärende.

Det av ovannämnda sakkunniga avgivna betänkandet remitterades till lantbruksstyrelsen för avgivande av yttrande. I lantbruksstyrelsen ha överdirektören och en byråchef varit ense om att tillstyrka de sakkunniges förslag, under det att tre byråchefer ha reserverat sig och förordat en särskild fiskeriöverstyrelse. En av dessa är byråchefen Nordqvist, som säkerligen f. n. är den ende sakkunnige på fiskets område i lantbruksstyrelsen.

Jag tager mig här friheten läsa upp den reservation, som är avgiven av dessa byråchefer, och som är ganska belysande för deras syn på frågan. Med förbigående av ingressen lyder den så här: »För att åt frågan om västkustfisket bereda åtminstone en sakkunnig föredragning förlades även denna år 1903 under lantbruksstyrelsen. Såsom någon lämplig central styrelse för fiskeriärenden kunde emellertid lantbruksstyrelsen icke anses.

Den person inom denna styrelse, som ensam ägde någon verklig insikt i fiskerifrågor, vore betungad av ett mycket omfattande byråarbete med skyldighet att föredraga sina ärenden inför en icke sakkunnig chef. Fiskerifrågorna vore av en sådan natur, att de rakt ingen gemenskap hade med övriga lantbruksärenden, vilket icke vore fallet med några andra till lantbruksstyrelsen hörande ärenden. Erfarenheten visade, att den omständigheten, att föredraganden för fiskeriärenden varit betungad av byråarbete med ty åtföljande före-

dragningsskyldighet, varit till hinder för honom att, såsom han eljest kunnat, arbeta för fiskerinäringens höjande.

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Porto.)

Då lantbruksstyrelsen nu måste omorganiseras, vore det också skäl att inrätta en särskild fiskeristyreelse och därmed giva åt fiskerierna den ämbetshjälp, varav de vore i behov. Skulle detta tillfalle försummas, vore det osäkert, huru länge det komme att dröja, innan denna välbehövliga åtgärd vidtoges. De skäl, som de sakkunniga anfört för uppskovet, syntes icke vara bevisande. Att chefen ytterligt sällan frångått den föredragande byråchefens mening talade just icke för behovet av ärendenas kvarblivande i lantbruksstyrelsen.

Den organisation av fiskeribyrån, som föresloges i betänkandet, kunde visserligen underlätta byråarbetet, men avhjälppte ingalunda den största bristen hos den nuvarande ordningen, eller att den egentlige ledaren av fiskeriförvaltningen icke hade den självständiga ställning, som ensam kunde sätta liv i utvecklingsarbetet. Detta behöves emellertid, därest några mera betydande resultat av denna förvaltningsgren skulle kunna ernås. Massor av frågor inom denna gren av förvaltningen väntade ännu på sin lösning och tiden borde icke förspillas.

Beträffande organisationen av den nya fiskeristyrelsen hänvisade reservanterna till den såsom bilaga till de sakkunnigas betänkande föga, av Nordqvist avgivna P. M. i ämnet.»

Och så anföra de, att om en särskild fiskeristyreelse inrättades, kunde ur den föreslagna staten för lantbruksstyrelsen avföras ett belopp av 22,700 kronor. Och den stat, som är uppgjord för en självständig fiskeristyreelse, är av följande innehåll: en överdirektör och chef med lön, tjänstgöringspengar och ortstillägg 10,000 kronor, en byråchef för ärenden rörande saltvattensfisken 8,100 kronor, en byråchef för ärenden rörande sötvattensfisken 8,100 kronor, en byråchef och sekreterare med samma avlöning och vidare tre kvinnliga biträden. Staten slutar på 44,600 kronor. Om då från dessa 44,600 kronor drages vad som kan avföras från lantbruksstyrelsens stat enligt det föreliggande förslaget eller 22,700 kronor, så återstår det 21,900 kronor, som skulle bli den årliga merutgiften. I motionen ha vi gått litet längre än byråchefen Nordqvist och föreslagit, att ytterligare en byråchef för försäljning på utlandet skulle anställas, och därmed skulle ju utgifterna ökas till något över 50,000 kronor, och följaktligen skulle den årliga budgeten enligt vårt förslag något mera betungas. Det är emellertid möjligt, att under dessa tider och så länge kriget fortsätter inga försäljningar till utlandet kunna ifrågakomma, och denna befattning kunde alltså f. n. icke behöva tillsättas, utan vi kunde stanna vid den stat, som är uppgjord av byråchefen Nordqvist. I detta förslag skulle då också herrar Björcks och von Sneiderns motion täckas.

Den nuvarande riksdagen har ju visat sig mycket vänligt stämd gentemot jordbruket och beslutat ganska avsevärda belopp för produktionens höjande, och jag tror därför icke, att riksdagen skulle draga sig för denna jämförelsevis obetydliga årliga utgift av omkring 20,000 kronor för att få en särskild fiskeriöverstyrelse och därigenom

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

få det stöd och den ledning åt våra fisken, såväl saltsjö- som insjöfiske, som dessa näringar och denna produktionsmöjlighet verkligen äro förtjänta av. Det är ju alldeles tydligt, att nu mer än någon gång tillförne är det av allra största vikt, att så mycket livsmedel som möjligt tages ur havet. Med jordbruket är det ju så, att det kräver tillbaka icke så obetydligt, för att det skall kunna giva någonting. Men med havet är det helt annorlunda. Där föder fisken sig själv, och det behöver icke kostas någonting på den varken i insjöar eller i saltsjöar, utan här är det mera fråga om att kunna skaffa lämpliga redskap och att på lämpligaste sätt kunna tillgodogöra sig dessa havets rikedomar. Vad som kan tagas ur havet är också ett upphjälpande av våra kapitalresurser. Och vad som har kunnat säljas till Tyskland och Amerika har ju även bidragit till att icke oväsentligt upphjälpa vår handelsbalans, och dessa tider kunna ju också komma igen, då vi behöva återfå de marknader, som för närvarande äro borta. Och det är kanske icke så alldeles lätt att få denna sak ordnad. Tyskland har under kriget byggt icke obetydligt antal tråångare. För närvarande användas de för annat ändamål, men efter krigets slut komma de givetvis att användas till fiske, och särskilt med hänsyn till att det landets kuster vid havet vidgat sig, är det troligt, att det kommer att självt utnyttja dessa fiskemöjligheter och kanske endast köpa helt obetydligt av oss. Då kan det bli nödvändigt att bereda annan marknad för fiskeomsättningen. Allt nog, det behövs en sakkunnig ledning för fiskerinäringen och dess utveckling.

Beträffande den stat, som av byråchefen Nordqvist uppgjorts här, så är det möjligt, att det kommer att invändas av talare, som eventuellt komma att uppträda efter mig, att där icke är upptaget någonting till hyra för lokal. Men jag förmodar, att byråchefen Nordqvist, som bör väl känna till detta förhållande, beräknat, att samma lokal, som för närvarande användes för avdelningen för fiskerinäringen inom lantbruksstyrelsen, skulle kunna användas för den självständiga fiskeristyrelsen. Dessutom är det upptaget 6,000 kronor för expenser, som kanske till någon del kunde gå till hyran, om särskild lokal skulle i någon mån behöva hyras.

Jag skall nu icke längre uppehålla kammararens tid, utan jag skall med dessa erinringar be, herr talman, att få yrka bifall till min och herr Osbergs i ärendet väckta motion men med den ändringen, att den av byråchefen Nordqvist uppgjorda staten för särskild fiskeriöverstyrelse antages och som slutar på 44,600 kronor samt att utskottets förslag till stat för lantbruksstyrelsen minskas med till fiskeriavdelningen beräknade 22,700 kronor.

Vidare anförde:

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju i sitt anförande så utförligt framhållit

fiskets betydelse, så jag skall icke alls inlåta mig på den saken. Jag skall endast med några korta ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Den motion, som väckts av herr Olsson i Kollungeröd och som går ut på inrättande av en självständig fiskeristyrelse, har utskottet icke kunnat gå med på. Utskottet har ansett, att ett utbrytande av den nuvarande fiskeribyrån och att göra den självständig skulle kunna medföra, att frågan om lantbruksstyrelsens omorganisation i sin helhet måste underkastas förnyad omprövning, och att det följaktligen skulle bli stora svårigheter att nu kunna föra denna fråga i hamn. Det är ju klart, att en byråchef är intresserad av att få den byrå han förestår så självständig som möjligt. Och det är ju ingenting att säga om. Det ligger i sakens natur, och det är ingen, som kan klandra byråchefen Nordqvist, för att han hållit på den ståndpunkten. Men jag misstänker, att om vi ginge med på detta, så skulle det komma flera byråchefer och önska, att deras byrå skulle få intaga en självständig ställning och att byråchefen skulle komma i en annan ställning än han för närvarande intager.

Utskottet har i allt följt Kungl. Maj:t utom på en enda punkt, där nämligen utskottet har höjt lönen för byrådirektören på fiskeribyrån. Det förelåg, som herrarna veta, två motioner, en av herrar Björck och von Sneidern i denna kammare och en av herr Beck-Friis i första kammaren, i vilka motioner det yrkades, att lönen för denne byrådirektör skulle höjas. Den invändning, som man kunde göra mot detta utskottets åtgörande, är ju den, att utskottet här icke hållit lönen lika för de båda byrådirektörerna. Under det att utskottet höjt lönen, då det gällt byrådirektören på fiskeribyrån, har det bibehållit den för byrådirektören på lantbruksbyrån. Men jag tror, att denna invändning vid närmare betraktande icke är så farlig, ty det är ju klart och det har också visat sig, att för den, som skall inneha denna befattning på fiskeribyrån, fordras större kompetens än för byrådirektören på lantbruksbyrån. Han behöver ha större utbildning och han behöver vara vetenskapsman, om han skall kunna på nöjaktigt sätt sköta denna befattning. Och när det då gäller att se till att få en duglig man på denna post, så är det enligt mitt förmenande ingen annan väg att gå än att höja lönen för denne befattningshavare. Utskottet har därför gått med på vad dessa motionärer yrkat och ställt denne byrådirektör i samma löneställning som vissa byrådirektörer i patent- och registreringsverket för närvarande inneha, och som denna riksdag i ett föregående ärenden gått med på, nämligen då det gällde avdelningsföreståndare för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, vilken fått samma lön som den, som utskottet nu föreslagit åt byrådirektören på fiskeribyrån.

Jag tror, att denna förhöjning av lönen för nämnde byrådirektör är alldeles nödvändig, och jag har därför inom utskottet biträtt den uppfattning, som gjort sig gällande att höja denna lön. Det har från det andra hållet då framhållits, att när man gått med på denna förhöjning, skulle man också gå med på förhöjning åt byrå-

*Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)*

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

direktören på lantbruksbyrån. Men det är väl dock en betydlig skillnad på kompetensvillkoren för dessa båda byrådirektörer.

Även en annan åtgärd har inom utskottet varit ifrågasatt, nämligen att man skulle ändra titeln, så att man icke skulle få två byrådirektörer inom lantbruksstyrelsen med olika avlöning, och att man då skulle giva byrådirektören på lantbruksbyrån titeln byråingenjör. Ja, det har jag för min personliga del ingenting haft emot. Ingenjörstiteln är ju en titel, som missbrukas så mycket, att det kunde icke ha gjort så mycket, om den missbrukats även här. Men det är väl icke alldeles sagt, att det är en ingenjör, som innehar eller kommer att inneha denna post. Den kan ju skötas av en agronomutbildad person, ty han har dock att handlägga ärenden, som tillhöra det rena lantbruket.

Herr talman! Då jag antager, att många flera talare komma att upptaga tiden i denna fråga, så skall jag icke upptaga den längre utan helt kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Att den förste ärade talaren framhöll behovet av en särskild fiskeriöverstyrelse är ju klart, ty då för det område han representerar fiskerinäringen är av stor betydelse, så är det icke att förundra sig över, att han särskilt lägger sig vinn om allt vad han tror kan gagna denna näring. Det är väl dock så, att vi få tänka på, att vi äro en liten nation. För alla grenar av vår produktionsverksamhet kunna vi visst icke upprätta stälvständiga styrelser och självständiga statens verk. Hade vi varit en stor nation, då hade det kanske kunnat göras på många omåden, där det nu icke är praktiskt och klokt att göra det. Men nu få vi nog finna oss i att begagna något mera primitiva former, om jag så får säga. Det skulle också se synnerligen märkvärdigt ut, om vi samma riksdag som vi slagit ihop två smärre verk just med det huvudmotivet, att de voro för små för att vara självständiga, skulle klyva ett annat verk mitt itu för att göra ett nytt självständigt verk. Det vore en så stor inkonsekvens, så jag tror vi få lov att låta gräset gro något över det första beslutet, innan vi besluta alldeles tvärt emot. Jag tror också, att för tillfället och kanske många år framåt är denna fiskeristyreelse icke så ytterst behöflig. Vi ha nog betydligt närmare liggande uppgifter, som tränga sig på oss. Jag delar därför i denna del utskottets mening.

Min reservation gäller ett annat ämne, nämligen den av den föregående ärade talaren så mycket omtalade byrådirektören. Det förvånar mig litet, att min goda vän herr Johansson i Uppmälby, innan någon yttrat sig om den saken, så synnerligen omständligt behandlade den. Det tyder på, att han ansåg, att ett försvar på förhand var ytterst nödvändigt. Och saken är nog så ömtålig, att den tarvade litet preventivt försvar.

Vad som gjort, att jag icke kunnat gå med på denna punkt, är helt enkelt det, att jag finner, att det är en så oerhörd oförmåga att inom samma verk ha två tjänster med samma grad men olika löner, att skulle det tilläventyrs förut ha förekommit i något

verk, så bör man helt säkert icke fortsätta på den vägen. Jag är ingen formalist, men litet ordning och reda får man väl ändå ha, och de där mellangraderna bli nog litet kinkiga att hålla reda på eljest. Tvivelsutan skulle man från andra verk hugga in och säga: jag har mer att göra än den tjänstemannen, och därför bör lönen för min befattning höjas. Då tappar man ju allt sammanhang och överblick. Jag minns särskilt från min föregående riksdagsperiod här i kammaren, huru nuvarande statsrådet Rydén ytterst starkt inskräppte, att de där mellangraderna får man nog se upp med, ty eljest blir det omöjligt att få sammanhang och överblick på löneförhållandena här i landet.

*Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)*

Jag tror också, att min reservation icke kan vara så synnerligen farlig, när jag ställer mig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t gjort. Och vi få väl ändå erkänna, att Kungl. Maj:t har bättre möjlighet att överblicka både vad som behövs och konsekvenserna o. d., än vi riksdagsmän ha, om en motion kommer in. Jag tror också, då regeringen väl närmast representerar de förvaltande myndigheterna, att skulle det behövas just här att höjning av lönen skall ske, så kunna vi lugnt vänta med den höjningen, tills Kungl. Maj:t kommer och säger att den behövs. Jag tror icke, att någon farlig olycka då övergår verket, såsom här är ifrågasatt. Men jag tror det är en mycket farlig väg att slå in på, om vi skulle följa motionärer eller andra som komma och säga, att här skola vi ändra beträffande administrationen och tjänstegraderna, ty då finns det icke någon enhetlig grund för hur man skall gå fram. Och skapar man belåtenhet på ett håll, så skapar man säkert missnöje på ett halvtjog andra håll.

Jag håller därför bestämt på, att detta förslag är mycket olyckligt tillkommet, och jag skulle förr gått med på att giva båda byrådirektörerna den högre avlöningen. Ty då hade det åtminstone icke varit någon ryckning hit och dit. Huruvida en sådan ökning eljest är berättigad, det tror jag att utskottets övriga ledamöter liksom jag icke riktigt trängt in i, men jag förmodar, att Kungl. Maj:t klargjort den saken.

Jag skall därför sluta med att även i första punkten yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat och därför avslag på den-
na del av jordbruksutskottets utlåtande.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Herr talman, mina her-
rar! Det torde ursäktas mig, om jag har så stort intresse för denna fråga att jag vill säga några ord, när den nu är föremål för behand-
ling i kammaren.

Som det torde vara kammaren bekant, baserar sig det förelig-
gande förslaget på en utredning, som kom till stånd på grund av
en riksdagsskrivelse år 1916, vari riksdagen begärde vissa omändrin-
gar av den nuvarande fiskeriförvaltningen, så att en del missförhål-
landen som påpekats måtte kunna undanröjas. Nu ha de sakkunniga,
som fått detta ärende om hand, framlagt ett förslag, vari de sökt lösa
en del av sin uppgift rörande fiskeriförvaltningen. De ha nämligen

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.

(Forts.)

utbrutit den centrala delen av förvaltningen och framlagt ett förslag härutinnan. Det är enligt mitt förmenande ett missgrepp, då det synes mig självklart, att det skulle ha varit en vinst om förslaget till omorganisation av fiskeriförvaltningen kunnat framläggas i hela sin vidd, då man ju kunnat överblicka saken i sin helhet. Ty det torde vara påtagligt, att den så att säga mera periferiska delen av fiskeriförvaltningen hör så nära samman med den centrala, att det skulle ha varit klokt, om bägge sakerna fått framkomma på en gång och icke en del hade utbrutits. Men jag förstår mycket väl, huru detta kommer sig. Det beror därpå, att den centrala fiskeriförvaltningen utgör en del av lantbruksstyrelsen, och nu skulle lantbruksstyrelsen snarast möjligt omorganiseras på grund av, som jag tror, mycket tungt vägande skäl, och då fick fiskeriförvaltningens centrala del också följa med.

Det föreliggande förslaget innebär, att den centrala fiskeriförvaltningen allt fortfarande skall höra samman med lantbruksstyrelsen. Detta har varit fallet nu en längre tid, och det förefaller, som om vederbörande vore så genomsyrade av den uppfattningen att fiskeriförvaltningen och jordbruksförvaltningen stå i så nära samband med varandra, att de nödvändigt skola vara förlagda till samma ämbetsverk. Förhållandet är emellertid det, att fisket och jordbruket i vårt land ha så gott som inga beröringspunkter, och då förefaller det mig besynnerligt, att de skola sammanföras under samma centrala ämbetsverk. Det hade därför för mig varit mycket frestande att i en motion söka få ändring härutinnan, en motion som då borde gå ut på att yrka avslag på det föreliggande förslaget i vad det rör fiskeribyrån inom lantbruksstyrelsen. Men även jag hade vant mig vid den stora hänsynsfullhet mot lantbruksstyrelsen, att jag icke vågade mig på en sådan motion då ju därigenom, såsom också framhållits, hela frågan om lantbruksstyrelsens omorganisation kunde ha fördröjts något år. Men jag vill från denna talarstol säga, att jag icke kan betrakta det nu föreliggande förslaget som någonting slutgiltigt. Jag tror icke det i längden går att stoppa in den centrala fiskeriförvaltningen på ett hörn i lantbruksförvaltningen, då dessa båda saker äro i stort sett fullkomligt utan beröringspunkter med varandra. Jag menar alltså att den tid icke är långt avlägsen, då denna fråga måste upptagas på nytt.

Jag har också kunnat något trösta mig med, att här fanns ett litet, låt vara mycket litet, plus för fiskets tillgodoseende i det föreliggande förslaget. Det innebär ju nämligen, att i lantbruksstyrelsens fiskeribyrå skall tillsättas en fiskeridirektör, som skall ha att tillgodose en av de stora grenarna av fisket, antingen havs- eller insjöfisket, och då den nuvarande byråchefen i lantbruksstyrelsen är särskilt skickad att företräda sötvattensfisket, så skulle byrådirektören, som likväl skulle sortera under honom, ha att handlägga ärenden rörande havsfisket, trots det att havsfisket är den viktigare delen av landets fiske. Detta förslag innebär, såvitt jag kan finna, en synnerligen stor svaghet, som ligger däri, att denne byrådirektör skall vara en byråchefen underordnad tjänsteman. Och de sakkunniga ha

tydiligen varit synnerligen tveksamma i detta förslag. De medgiva, såsom fullt riktigt är, att saltvattensfiske och sötvattensfiske i stort sett äro fullt skilda åt och ha inga beröringspunkter, men det finnes vissa gränsfall, där kanske någon tveksamhet kan råda om, vart frågorna skola höra. Men det är i alla sådana fall frågor av ringa och underordnad betydelse. Under sådana förhållanden ha de sakkunniga varit synnerligen tveksamma, men de ha på grund av de gränsfall, som kunna finnas, föreslagit, att den nya fiskeridirektören skall ingå i den gamla fiskeribyrån och sortera under byråchefen där. Det synes mig vara uppenbart att det icke kan vara till fiskeriförvaltningens fromma att på detta sätt återigen föra ihop två saker, som icke höra i större mån tillsammans.

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m
(Forts.)

De sakkunniga ha emellertid för att någon smula bättra på denna bristfällighet ifrågasatt, att denne byrådirektör skulle kunna bli föredragande för den del av fisket, som han företräder. Men det är att märka att denna tanke har icke upptagits av Kungl. Maj:t och förekommer heller icke i jordbruksutskottets utlåtande, vadan det förefaller mig, som om denna förnuftiga tanke hos de sakkunniga skulle vara övergiven. Under sådana förhållanden har jag väckt motion om att dessa stora grupper av fisket, insjöfisket och havsfisket, skulle företrädas av var sin tjänsteman i lantbruksstyrelsen, som vore jämställda och hade att föredraga de olika ämnesgrupperna inför styrelsen. Även om det nu kunde tänkas, att byrådirektören skulle kunna bli föredragande, så är det i varje fall lantbruksstyrelsen som skall besluta, om vilka frågor han skall föredraga, d. v. s. reellt måste det bli byråchefen på fiskeribyrån som avgör, vilka ärenden som skola föredragas av byrådirektören. I de ärenden, där byrådirektören icke blir föredragande, blir ställningen den, att han får — jag antager, att han representerar havsfisket — först utreda detta för byråchefen, som även enligt de sakkunnigas uppfattning icke kan väntas vara sakkunnig på området, och sedermera skall denne byråchef föredraga ärendet för lantbruksstyrelsens chef som icke heller kan anses vara sakkunnig på området. Det förefaller mig synnerligen olyckligt att vidtaga ett sådant arrangemang, och jag tror icke, att kammaren kan finna några realskäl, som tala mot min ståndpunkt, annat än den ekonomiska sidan av saken. Och det är en fråga om endast 1,300 kronor, varmed den ordinarie staten skulle ökas, om mitt förslag antoges. Och jag vill nämna, att flera av de myndigheter, som yttrat sig i denna sak, ha bestämt uttalat sig för att havsfisket och insjöfisket skola skiljas åt i fiskeriförvaltningen, och jag vill nämna de myndigheter, om uttalat sig för det. Det är länsstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västmanlands län, länsstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs län, landstinget och hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västernorrlands län, landstinget i Malmöhus län, hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Älvsborgs läns södra distrikt. Det är att märka att övriga myndigheter icke direkt uttalat sig om denna sak, och det må framhållas att icke

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

någon myndighet eller korporation uttalat sig mot den ståndpunkt jag här intager.

Och se vi på våra grannländer t. ex. Norge, så är havsfisket och insjöfisket där så starkt skilda från varandra, att det är två fullt skilda ämbetsverk, som icke ens äro förlagda till samma stad. Där- emot kan det möjligen invändas, att vi ha något andra förhållanden i Östersjön. Men då vill jag påpeka, att även i Danmark, som har förhållandena mycket snarlika våra, äro dessa båda förvaltningsgre- nar skilda åt.

På grund av vad jag anfört, herr talman, ber jag att få yrka bi- fall till utskottets förslag med det tillägg, att den föreslagna byrå- direktören på fiskeribyrån förändras till byråchef, varigenom den ordinarie staten skulle höjas från 151,700 kronor till 153,000 kronor.

Herr Björck: Herr talman! Jag skall icke upptaga kamma- rens tid med att som en föregående talare relatera fiskets historiska utveckling från tidernas morgon, utan jag skall endast dröja vid, huru förhållandena gestaltat sig de allra sista åren och vilka för- ändringar som under nuvarande förhållanden kunna anses vara nöd- vändiga och betingade av faktiskt föreliggande omständigheter.

Förhållandet är ju, att f. o. m. 1890 sötvattensfisket legat un- der lantbruksstyrelsen, och f. o. m. 1903 har också havsfisket hört hemma under samma styrelse. Nu åberopas, att det redan 1883 fram- förts krav på en egen fiskeristyrelse. Det är ju ett faktum, som kan sägas vara sanning med modifikation, ty när detta förslag framkom, existerade för det första icke lantbruksstyrelsen — något självstän- digt ämbetsverk, som tog hand om de ärenden, som nu äro hänförliga hit fanns icke — och för det andra var den fiskeristyrelse, som då föreslogs, begränsad till en överdirektör och en sekreterare. Det var alltså en sorts enpersonsstyrelse, följaktligen närmast jämförlig med en byrå inom ett verk. Det förslaget stötte på mycket stort mot- stånd från alla håll. Man kan säga, att det fullständigt kritiserades ned, och det resulterade icke heller i någon framställning till riks- dagen.

Nu säger motionären — också ingalunda fullt riktigt — att 1916 års riksdag har gjort den centrala delen av fiskeriadministrationen till föremål för behandling. Det var då icke den centrala förvaltning- en, till vilken riksdagens intresse knöt sig, utan det var den brän- nande frågan om den lokala administrationens omläggning, som den gången motionsvis framfördes i riksdagen med det resultat vi känna. Beträffande den *centrala administrationen* yttrades från riksdagens sida *ingenting alls*. Motionärerna själva fällde sådana yttranden, som antydde, att man därutinnan enligt deras uppfattning närmast borde bibehålla status quo.

Då frågan sedan på grund av remiss var föremål för förberedan- de behandling i lantbruksstyrelsen, var fiskeriärendenas målsman där angelägen om att lantbruksstyrelsen måtte föreslå, att en egen fiske- ristyrelse skulle upprättas. Det veta vi litet var, som ha med sådana

ärenden att göra, att fackrepresentanterna vilja ytterst gärna na fram till en självständig ställning, och finge de olika byråcheferna i våra verk råda sig sig själva och ordna med detta som de funne för gott, så skulle vi helt säkert ha en massa styrelser av de mest olika slag. Vad han kunde anföra för sakskaal, har väsentligen av motionären här anförts, nämligen att fisket och lantbruket icke hade några beröringspunkter, att fisket kom att ligga under en icke sakkunnig chef och att så länge fiskeriärendena behandlades i lantbruksstyrelsen, komme fisket att betraktas som en binäring och en bisak. Även framhölls det, att i Danmark och Norge dessa näringsgrenar hade helt olika förvaltningar. Nu är emellertid att märka att förhållandena i Danmark så till vida giva stöd för det svenska arrangemangets lämplighet som det just förra året framkom i Danmark från fiskerihall en hemställan, att man måtte där införa samma sätt för den centrala förvaltningens ordnande, som redan var genomfört i Sverige och som från dansk synpunkt tedde sig synnerligen lyckligt.

(Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

Mot de skäl, som jag nu i korhet refererat, talar med största styrka, att vi icke böra medverka till upprättande av en massa små styrelser, vilka med nödvändighet få en mycket begränsad horisont och lätt förlora kontakten med det hela. Belysande är också, att vi ju i år varit med om att sammanföra ett par små anstalter till en större, samt att riksdagen alldeles nyss avslagit ett regeringsförslag, som på goda grunder befarades medföra en icke önskvärd dualism inom undervisningsväsendets ledning.

Det andra skälet som anföres är, att fiskerinäringen skulle sortera under en icke sakkunnig chef. Mot detta hava de sakkunnige, som jag tror, med fullkomlig rätt anført, att det icke kan påvisas några olägenheter av att den formellt beslutande chefen kanske icke är fiskeriman. I detta fall ha icke ens reservanterna inom lantbruksstyrelsen, som eljes varit nog så aggressiva, kunnat peka på ett enda faktum, som kunnat jäva de sakkunnigas uttalade uppfattning.

Jag undrar också, om verkligen namnet kan tillmätas den betydelse, att fiskerinäringen skulle uppfattas som en bisak, därför att den icke har någon egen styrelse. Jag är övertygad om, att fiskerinäringens betydelse för vårt lands folkhushållning är så pass stor och erkänd av alla, att det är fullkomligt betydelselöst, vad styrelsen heter.

Då det gäller att avgöra, om de nuvarande organisationsförhållandena äro tillfredsställande, så hava de sakkunniga utan meningskiljaktighet konstaterat, att något måste göras för att åstadkomma en sakkunnig föredragning av ärenden rörande näringens olika grenar, då man icke kan begära, att samme man skall kunna tillfredsställa anspråk på sakkunskap ifråga om såväl sötvattens- som havsfiske och då man samtidigt nödgats konstatera, att arbetsbördan vuxit ganska mycket. År 1904 behandlades 287 och år 1915 847 ärenden. Dessa siffror kunna möjligen synas större än de i verkligheten äro, och jag ber därför att få erinra om, att av dessa 847 ärenden voro 320 av det jämförelsevis enkla slaget, att de utslutande inneburit granskning av salsvansar.

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

Då man erkänner, att det icke är bra som det är, har man vid reformeringen två vägar att gå. Den ena är den väg, som en av motionärerna angiver, nämligen att splittra den nuvarande fiskeribyrån i två och följaktligen införa två byråer. Den tanken har varit uppe hos de sakkunnige, men man avstod från att slå in på den vägen, därför att det skulle vålla mycket stora praktiska olägenheter. Förhållandet är, att under byråchefen för fiskeriärenden sortera alla fiskerientendenter i landet, och dessa ha icke sitt arbetsområde uppdelat i söttvattens- och havsfiske. Om man skulle upprätta två byråer, så skulle följaktligen dessa fiskerientendenter komma att sortera under två chefer, och det inser litet var, som haft med organisatoriska frågor att göra, att ett sådant tillstånd är allt annat än lyckligt. I stället uppstod den frågan, om man icke skulle kunna vinna samma fördel som med två byråer på den väg, som sedan beträffs i den k. propositionen genom inrättande av en byrådirektörstjänst med självständig föredragning i en viss gren av ämnet. Den invändning som rikstads mot detta arrangemang av den föregående talaren tror jag icke är så särskilt hållbar. Han kom icke utan en viss advokatyr fram till det resultat, att byråchefen skulle få avgörandet, när byrådirektören skulle utöva självständig föredragning. Men han bortsåg från att Kungl. Maj:t har möjlighet att i instruktionen fastställa, när en sådan föredragning skall försiggå, varför den befarade olägenheten lätt nog torde kunna undvikas. Att, som herr Andersson i Fiskebäckskil velat göra gällande, införa två byråer för fiskeriärenden inom lantbruksstyrelsen måste jag säga, efter den prövning jag varit i tillfälle att företaga, är att gå något för hastigt, ty göromålen äro verkligen icke av den betungande art, att man för närvarande har tillräcklig anledning taga ett sådant steg. Den mest arbetstyngda byrån i lantbruksstyrelsen är otvivelaktigt lantbruksbyrån. Sista året hade den att behandla 3,378 ärenden. Att icke föreslå denna byrås delning men samtidigt ifrågasätta fiskeribyråns delning, då denna byrå icke haft mer än 500 ordentliga ärenden att behandla, det kan icke anses vara av de faktiska förhållandena betingat, fränsett de praktiska svårigheter, som i den lokala förvaltningen skulle yppa sig med en sådan anordning. Det förefaller mig som om den ståndpunkt de sakkunniga enhälligt givit uttryck åt och som Kungl. Maj:t sedermera biträtt samt utskottet har förordnat skulle vara den utan gensägelse starkaste.

Det har från de sakkunnigas sida markerats, att då man *nu* avböjer att inrätta en särskild fiskeristyrelse, så sker detta i medvetande om att i framtiden andra åtgärder kunna bli nödvändiga. Jag måste emellertid härtill knyta den anmärkningen att man överdriver vikten och betydelsen av styrelser och verk. De sakkunnigas uppdrag omfattar, såsom herr Andersson i Fiskebäckskil erinrade om, också en annan uppgift, en uppgift, som med styrka framförts av hushållningssällskapen här i riket, och jag tror, att den sidan av de sakkunnigas uppdrag är för fiskerinäringen i landet av den avgjort största betydelsen. Det är icke nog med att styrelser och ämbetsmän giva fiskerinäringens utveckling ett kraftigt handtag. Det får

givetvis också sörjas för den saken, men viktigare än något annat är att få till stånd en vetenskaplig undersöknings- och försöksverksamhet, som kan främja utnyttjandet av våra fiskevatten. I detta hänseende äro de sakkunnige för närvarande just sysselsatta med att utarbete de begärda förslagen på grundval av de riktlinjer som angivits av hushållningssällskapen i riket, landstingen och många länsstyrelser. Uteslutet är icke, att när denna sida av statens verksamhet till befrämjande av fiskerinäringen vunnit riksdagens understöd, fiskerinäringen går en så pass kraftig utveckling till mötes, att man får anledning måhända resonera om, huruvida en förändrad anordning av den centrala ledningen är erforderlig. Men för närvarande finnes icke någon orsak att ge sig in på denna vidlyftiga fråga, som går utöver den kungliga propositionens ram.

*Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen n. m.
(Forts.)*

Med avseende på den av herr Olsson i Kollungeröd avgivna motionen vill jag inskränka mig till att fästa uppmärksamheten på att, om kammaren skulle skänka sitt bifall till densamma, så skulle den nya fiskeristyrelsen komma i en mycket egendomlig ställning. Såvitt jag kan finna, äro i denna motion icke upptagna några medel till lokaler åt ifrågavarande styrelse. Utbryter man fiskeribyrån ur lantbruksstyrelsens stat, så finnas inga för densamma disponibla lokaler tillgängliga i det hus där lantbruksstyrelsen håller till, och inga medel finnas upptagna till anskaffande av andra lokaler åt den nya styrelsen, och icke heller kan expensanslaget räcka till även för hyra. Jag föreställer mig därför, att redan på denna grund, även om icke starka sakliga skäl förefunnits, är förslaget oantagligt.

På de av mig anförda grunderna och med åberopande av flertalet av de hörda myndigheterna skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöblom: Herr talman, mina herrar! Jag skulle saklöst kunnat avstå från ordet efter den siste ärade talarens anförande, men då jag begärt ordet, skall jag ändå be att få säga ett par ord.

Huvudfrågan i det framlagda förslaget gäller ju vissa ändringar i lantbruksstyrelsens nuvarande organisation, avseende att tillföra lantbruksstyrelsen den arbetskraft som det stegrade arbetsbehovet kräver. Huvudintresset synes i dag i debatten knytas vid den del av betänkandet, som rör fiskerinäringen. Det har ju motionerats i denna sak från ett par håll, och det är icke underligt, att motionerna försvaras. Beträffande herr Olssons i Kollungeröd motion så må jag säga, att det finnes skäl, som tala för hans förslag. Men det är mera blott en demonstration att yrka bifall till ett sådant förslag i dag, dels av det skälet att det fattas medel till lokaler åt en ny styrelse för fiskeriadминистраtionen och dels också därför, vilket kanhända icke är mindre betydelsefullt, att skall man bryta ut fiskeriadминистраtionen ur lantbruksstyrelsen, så kräves en omorganisation av styrelsen i övrigt, och detta torde icke vara lämpligt att göra på rak arm. Jag tror, att denna fråga kräver en närmare utredning, och den kan väl icke komma att vinna bifall i dag.

Vad beträffar det förslag som herr Olsson i Kullenbergstorp re-

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

serverat sig för, så tror jag, att jag i stort sett skulle kunna instämma med honom, men det har från många håll anförts, att rekryteringen av den byrådirektörsbefattning, det här är fråga om, blir mycket svår. Det är därför, som utskottet för sin del ansett, att man borde fästa större avseende vid att få en fullt lämplig person på denna post än att rida på en form, som det i alla fall blir, om man jämställer dessa byrådirektörer, som det här är tal om. Det är således närmast en rekryteringsfråga, och detta gör, att jag från min synpunkt kan följa utskottets förslag.

Det har inom utskottet bragts på tal en annan utväg, nämligen att även höja lönen för den andra byrådirektören inom styrelsen till samma belopp som utskottet här föreslagit, men det har icke ansetts lämpligt, därför att dessa båda personer bliva anställda med alldeles olika uppgifter inom lantbruksstyrelsen, och jag tycker icke, att själva titelfrågan bör vara avgörande för lönen utan den kvalifikation som kräves för detta arbete. Det är detta som är huvudsaken.

Jag skall med dessa korta ord be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Thore: För min del kan jag instämma i herr Olssons i Kollungeröd yrkande angående en särskild fiskeristyrelse. Det kan ju måhända mången gång vara likgiltigt, huruvida administrationen av en viss verksamhet göres självständig eller knytas till en annan närliggande verksamhet, och detta gäller naturligtvis i så fall främst, där verksamheten försiggår under stabila förhållanden, när den kännetecknas av en jämn och lugn utveckling. Men är det en näring, som går framåt med stora steg, såsom faktiskt är förhållandet med fisket, tror jag, att den vinner på, ifall man kan särskilja den från andra områden och få den särskilt representerad. Det ligger säkerligen ganska stor vikt vid att verksamheten får sin egen chef i spetsen, som kan följa med utvecklingen och utan någon onödig omgång få fram de synpunkter, som äro nyttiga på det ifrågavarande området.

Vad nu beträffar fisket och dess utveckling, så kan man knappt jämföra det med jordbruket. Utvecklingen av jordbruket försiggår jämförelsevis långsamt. Vi kunna knappast tänka oss en produktionsutökning inom jordbruket exempelvis till det dubbla eller tredubbla förrän kanske möjligen om hundra år, men med avseende på fisket kan man mycket väl föreställa sig en utökning upp till det femdubbla inom en jämförelsevis ganska kort tid. Vi skola tänka oss, vilka områden det här gäller att bearbeta. Havsfisket bedrives i Kattegatt, Skagerack och Nordsjön, vid de norska bankarna, vid Shetlandsöarna, omkring Island och i norra delen av Atlanten. Det är områden, som äro så ofantligt mycket större än t. ex. den odlade marken inom Sverige, att vi kunna förstå, att det på dessa områden kan åstadkommas en oerhörd utveckling. Faktum är, att hektar för hektar på vissa låt vara begränsade fiskeområden i Nordsjön producerats lika mycket som på motsvarande områden även av den bästa svarta jorden i Ryssland, och

de olägenheter, som vi hava för jordbruket ifråga om väderlek, så-
 som torka o. d. kunna icke gärna inverka på fisket. Havsfisket
 ligger åtskilligt närmare sjöfarten än lantbruket. Det användes
 ungefärligen samma fartygsmaterial som vid sjöfarten. Det är
 ofta samma fartyg, som nyttjas ibland för fisket och ibland för
 fraktfart. I stort sett är det även samma personal, som anställs
 för det ena och det andra. De tekniska, merkantila och naviga-
 toriska förhållandena äro tämligen ensartade i båda fallen. Det
 förefaller mig, som om lantbruket egentligen icke hade så mycket
 att vinna på att bliva sammanfört med havsfisket i samma sty-
 relse. Jag tror, att lantbruket ingenting vinner, men att havs-
 fisket i stället förlorar på det. Man får lov att betrakta denna
 fråga ur folkhushållningssynpunkt. Vi hava icke i dessa tider
 dragit oss för att anordna ganska vidlyftiga och kostsamma kom-
 missioner för folknäringen. Fisket är en eminent folknäringsfråga.
 Det är visserligen sant, att man med en särskild styrelse naturligt-
 vis icke kan få fram en omedelbar ökning av produktionen, men
 vi skola leva icke blott i år utan även för framtiden, och det kan
 hända, att vi framdeles få mera än hittills hämta våra animala
 födoämnen ur havet.

Ang. ny stat
 för lantbruks-
 styrelsen m. m.
 (Forts.)

Nu har det kommit fram en del synpunkter, ämbetsmanna-
 mässiga, och, jag får säga, byråkratiska synpunkter, och i synner-
 het trycktes på den strängen av herr Björck. Han talade om att
 vi skulle akta oss för att få styrelser av små dimensioner, som
 skulle hava en begränsad horisont. Jag undrar just, om en fiske-
 ristyrelse skulle få en begränsad horisont, då den har att befatta
 sig med en verksamhet, som sträcker sig ända till Island och N.
 Atlanten och i fråga om avsättningen av produkterna över Tysk-
 land och Ryssland. Jag tror icke, att en sådan styrelse får en
 begränsad horisont, ifall jag har förmåga att uppfatta vad som
 förstås med en begränsad horisont.

Herr Olsson i Kollungeröd är enligt mitt förmenande i sin
 motion inne på riktiga linjer, och därför vill jag för min del vara
 med på det yrkande, som herr Olsson i Kollungeröd i denna debatt
 framställt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson:
 Herr talman, mina herrar! Det är ju uteslutande glädjande att
 höra, hurusom man från alla håll betygar sitt intresse för och sin
 insikt om betydelsen av fiskerinäringen. Jag skulle vilja säga,
 att min uppfattning är den, att insikten om fiskets betydelse är
 verkligen så allmän, att den finnes lika väl och lika mycket hos
 dem, vilka icke nu äro färdiga att understödja ett yrkande om in-
 rättande av en särskild fiskeristyreelse, som hos dem, som göra
 detta yrkande. Jag kan för närvarande åtminstone icke tillägna
 mig den uppfattningen, att insikten om denna näringsbetydelse
 såväl såsom förvärvskälla för ett stort antal medborgare som också
 ur folknärings synpunkt, genom de bidrag den giver till folk-
 näringen, ovillkorligen behöver kräva en särskild administration,

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

en särskild central styrelse för fisket, åtminstone icke i närvarande stund. Jag tror, att både jordbruket och fisket ännu kunna rymmas under samma tak och utvecklas och ledas i rätt riktning, även om de bibehållas under gemensam styrelse.

Man har sagt här, att fisket och jordbruket icke hava några beröringspunkter med varandra. Ja, men går man icke litet för långt, när man gör ett sådant påstående? Även om man ser bort från, att det under en lång tid har varit så, att fisket har administrerats och letts av lantbruksstyrelsen — något som man dock icke får fränkänna all betydelse — tror jag i varje fall, att det icke finnes några reala skäl i denna stund för att frångå det bestående förhållandet. Det är möjligt, att den dagen och tiden kan komma, då vi nå därhän. Men att, såsom här också förut påpekats, samtidigt som man drager in och sammanslår andra mindre institutioner för att få enhetlighet och icke behöva hava större antal centrala institutioner än som är alldeles nödvändigt — och härtill har riksdagen själv tagit initiativet år 1913 — att samtidigt rösta för att slå itu ett så nyligen inrättat ämbetsverk som lantbruksstyrelsen, kan jag för min del icke anse vara riktigt klokt. Jordbruket och fisket hava nog ännu ganska många beröringspunkter. Jag skall blott påpeka det förhållandet, att i stora delar av landet åtminstone drives fiske i ganska stor utsträckning som en binäring till jordbruket. Det är många jordbrukare, som hålla mycket styvt på sin fiskerätt och sitt fiskvatten och kanske ofta taga lika stora inkomster från fisket som från jordbruket. Det finns sådana fall, det har jag själv varit i tillfälle att konstatera.

Det är icke heller så alldeles främmande, att ett ämbetsverk får inom sin verksamhetsfär inrymma väsentligen olika verksamhetsgrenar. Jag tänker närmast på kommerskollegium, men det kan anföras en hel del andra exempel. Gruvdrift och sjöfart kunna också sägas hava mycket liten beröring med varandra, men icke förty höra såväl gruvdrift som sjöfart under kommerskollegium, för att icke tala om industrien och handeln. Icke tror jag, att det är till skada för någon part, om fisket och jordbruket höra under samma centrala ämbetsverk, och får man där sakkunnigt folk, som förstår fisket och kan bedömma, vad detta kräver, tror jag icke, att det skall behöva lida på att icke chefen är fiskerimänniska.

Nu har herr Thore sagt, att jordbruket utvecklar sig så sakta, under det att fisket utvecklar sig i hastigare tempo, och fortsättningen av hans yttrande synes mig giva vid handen, att han var rent av böjd för att sätta fisket ett stycke framför jordbruket. Ja, vill man kalla det för fiskeristylelsen och ändå behålla jordbruket under denna styrelse, och anser man sig hava skäl till det, må det vara hänt, men jag tror, att det ändå vore en felbedömning av dessa näringars inbördes förhållande och betydelse inom landet. Herr Thore gjorde sig säkert skyldig till åtskilliga andra överdrifter i detta fall, och det är icke så ovanligt från det hållet,

att man skjuter betydligt över målet. Jag är icke i tillfälle att konstatera riktigheten eller oriktigheten av de jämförelser han gjorde, att man på en hektar vatten kan få lika mycket som på en hektar av den bästa ryska svarta jorden, men det föreföll mig, som om han icke med detta påstående egentligen gagnade den sak han ville gagna. Jag tror fortfarande, att det är litet överdrift i det.

Beträffande frågan om att nu inrätta en särskild fiskeristyrelse ber jag att få säga, att jag för min del icke kan tillstyrka kamraren att fatta ett sådant beslut. Vad sedan beträffar möjligheten att på ett tillfredsställande sätt inom lantbruksstyrelsen förvalta och hävda fiskerinäringens olika intressen, har det här yrkats av en framstående representant för fiskerinäringen, att det borde åtminstone inrättas två likställda byråer, en företrädande saltvattensfisket och en sötvattensfisket. Jag vill icke neka till att det låter ganska plausibelt och att det kan anföras rätt tungt vägande skäl för denna sak, men efter den utredning, som frågan varit föremål för, och av de skäl, som förebragts för att nu icke göra detta utan nöja sig med en utvidgning i stället av lantbruksbyrån på sätt de sakkunniga och Kungl. Maj:t föreslagit, tror jag, att det är riktigast att för närvarande nöja sig med detta, och jag vill i detta sammanhang säga, att jag tror icke, att det skall komma att möta några hinder för att åtminstone i vissa avseenden föredragningen skall kunna uppdragas åt byrådirektören, utan att det behöver i Kungl. Maj:ts proposition eller i riksdagens beslut fastslås, att så skall ske. Det förekommer ganska ofta, att man får förordna särskilda föredragande utom de egentliga byråcheferna, och så är det tänkbart, att det kan komma att gå här också.

Vad lönen beträffar, vill jag icke göra någon invändning emot att riksdagen höjer densamma för denne byrådirektör på sätt nu föreslagits, men jag kan icke neka till att det ter sig litet underligt, att man inom samma ämbetsverk har två byrådirektörer, av vilken den ene har en lön, som motsvarar den för andra gradens tjänst fastställda, och den andre en lön, som ligger mitt emellan den som utgår till byråchefer och till andra gradens tjänstemän. Jag vet icke, om det går att uppehålla det så inom samma ämbetsverk i längden. Jag vågar icke lova riksdagen, att icke riksdagen kan få den frågan tillbaka för att jämställa de båda byrådirektörerna. Men som sagt när riksdagen är villig att ge denna högre lön till tjänsten, har jag naturligtvis icke något att invända mot det. Jag vill erkänna, att de skäl, som anförts beträffande rekryteringsfrågan och att denna tjänst bör rekryteras ifrån fiskeristyrningen, kunna utgöra goda skäl därför, men å andra sidan finns det skäl även för den andra ståndpunkten, och då blir det riksdagens sak att nu väga mellan båda.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Herr talman! Jag uppkallades av herr Björcks anförande. Han nämnde bland annat, att det viktigaste för fiskerinäringens utveckling är inrättandet

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

av fiskeriundersökningsanstalter. Däri ger jag honom full rätt, så mycket mera som jag varit en bland initiativtagarna till yrkandet på inrättandet av vetenskapliga undersökningsanstalter för fisket. Men jag upprepar vad jag sade i mitt första anförande, att det varit lyckligare, om dessa två utredningar kommit på en gång och hela ärendet framlagts samtidigt, ty då hade man kunnat överblicka saken och varit i tillfälle att avgöra, huru nära dessa två ärenden skola vara med varandra förbundna inom statsförvaltningen. Beträffande sammanslagningen har från olika håll framhållits, att det vore en tendens att sammanslå olika ämbetsverk, och man har därvid pekat på den sammanslagning av ämbetsverk, som skett i år. Men det är väl ända så, att dessa sammanslagna ämbetsverk hava haft mycket gemensamt. När herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet såsom ett exempel på ett ämbetsverk, som behandlade olika näringsgrenar anförde kommerskollegium, gjorde jag en stilla undran, om det exemplet verkligen var så lyckligt valt, ty det är väl så, att kommerskollegium visserligen har att handlägga frågor rörande olika näringsgrenar men att detta sker efter samma synpunkter. På samma sätt är det med socialstyrelsen, som ju sysslar med olika näringsgrenar och kan mycket väl göra det, därför att de olika näringsgrenarna här behandlas i vissa likartade avseenden.

Herr Björck försökte att framföra ett skäl, varför det icke skulle gå an att ha två byråchefer inom lantbruksstyrelsen vardera representerande havsfiske och insjöfiske. Jag kan icke finna, att han anförde så särskilt vägande skäl därför. Han sade, att arbetets art och omfång för närvarande icke skulle motivera ett sådant förslag som mitt. Jag vill då säga, att jag förmodar ändå, att de sakkunniga utgå ifrån att byrådirektören skall ha samma kompetens på sitt område som byråchefen på sitt, och det är ju meningen, att båda skola ha fullt upp att göra och då kan det icke vara något skäl, varför den ene skall vara högre ställd än den andre. Deras kompetens måste under alla förhållanden vara lika stor för båda två. Härtill vill jag säga, att det är icke alldeles riktigt att bedöma en tjänstemans arbete efter det antal ärenden, som varit föremål för hans handläggning. Det är nämligen så, att många ärenden ofta ha ett stort förberedande arbete bakom sig, och det kan även hända att på en byrå, som handlägger ett fåtal ärenden, det kan vara mera arbetskrävande än på en byrå med ett flertal ärenden. Och det framgår icke heller av diariet huru mycket förberedande arbete, som ligger bakom de olika ärendenas handläggning.

För mig spelar den ekonomiska sidan av saken icke någon roll. Jag skulle gärna vara tillfreds med om det bleve två byrådirektörer, men ingen kan rimligen begära, att jag såsom en representant för fisket skulle motionera om en degradering av byråchefen. Huvudsaken är ett de bli jämställda med varandra och icke beroende av varandra vid avgörandet av de stora frågorna. Nu säger visserligen herr Björck, att Kungl. Maj:t kan för byrå-

direktören utfärda instruktion av innehåll att han i vissa fall skall vara föredragande, men då ställer sig väl ändå saken så, att, *Ang. ny stat för lantbruksstyrelsen m. m.* låt vara att det formellt är chefen för verket som har avgörandet i sin hand, det i alla fall blir byråchefen, som reellt sett kommer att avgöra dessa frågor. *(Forts.)*

Da jag således icke kan finna några bärande skäl — åtminstone hava här icke förebragts sådana — som tala mot min motion, ber jag, herr talman, att få upprepa mitt förra yrkande.

Herr Olsson i Kollungeröd: Det var närmast för att göra ett tillägg till mitt yrkande, som jag begärde ordet, men eftersom jag fått ordet, skall jag be att få ytterligare anföras.

Det framhölls av en ärad talare såsom skäl mot detta avskiljande av fiskeristyrelsen från lantbruksstyrelsen, att vi redan ha för många styrelser och byråer. Ja, det är jag den förste att erkänna, men det är väl icke meningen, att vi alltid skola räkna med dessa kristidsbyråer, som måst inrättas på grund av de nu rådande förhållandena, utan här är fråga om en anordning, som både varit och skall räcka framåt i tiden under lugnare förhållanden. Jag tror därför icke, att man skall säga, att det ligger något obilligt i att denna stora fråga om särskild fiskeristyrelse fränskiljes och förlägges under en fullständigt sakkunnig ledning. Det har också sagts, att ärendena rörande fisket icke äro så särskilt många och därför icke motivera en självständig styrelse. Jag vill då säga, att ju mindre det administrativa området är dess bättre sköts det hela. Jag är alldeles övertygad om att denna fråga är av så oerhört stor räckvidd såväl rörande havsfisket som insjöfisket, att den mycket väl kan motivera en fristående överstyrelse. Frågan om bostadsanordningarna har jag redan i mitt förra anförande besvarat, och jag anser den kunna ordnas på det sätt, jag då antydde. Ja, herr talman, jag skall be att få göra ett tillägg till mitt yrkande och upptaga det i hela dess vidd. Jag yrkar alltså dels bifall till min motion med den ändring, att staten för fiskeristyrelsen godkännes i enlighet med byråchefen Nordqvists förslag samt att anslaget till fiskeristyrelsen alltså bestämmas till 44,600 kronor, och dels att utskottets hemställan i förevarande utlåtande i övrigt måtte bifallas med följande ändringar uti staten för lantbruksstyrelsen, nämligen att därur uteslutas en byråchef, byrådirektören å fiskeribyrån, ett kvinnligt biträde i andra lönegraden och ett kvinnligt biträde i första lönegraden samt att anslaget till amanuenser m. m. nedsättes till 26,000 kronor, i följd varav statens slutsumma minskas med 23,700 kronor.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Eftersom jag instämt i herr Olssons i Kollungeröd motion, skall jag få be att få säga några ord.

Jag får då säga herrarne, att jag icke kan följa den tankegång, som Kungl. Maj:ts förslag nu kommer med. Vi hava funnit fisket i vårt land vara av den betydelse, att det kräver så att

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

säga sin särskilda man. Här är icke blott fråga om själva fisket, utan även måste vi tänka på omsättningen av detsamma, och då behövs en ur affärssynpunkt sett framstående man. Denna tabell, som är uppgjord av motionären, enligt vilken det skall bli en överdirektör och chef, en byråchef för ärenden rörande saltvattensfiske, en byråchef för ärenden rörande sötvattensfiske och en byråchef för ärenden rörande fiskeomsättningen, anser jag fullt praktiskt lagd på det sättet, att denna vittomfattande näring kommer att till alla delar beaktas.

Nu säger herr Olsson i Kullenbergstorp, att vårt land är för litet till att upprätta så många självständiga styrelser. Ja, herr Olsson, det beror just på hur dessa styrelser sköta sina alliganden. Jag tror för min del, att lantbruksstyrelsen har alldeles tillräckligt att göra, även om den endast skall sköta de löpande ärenden, som röra det egentliga lantbruket. Det har varit både si och så mången gång med den saken, men man kan hoppas, att det blir bättre i detta avseende, om lantbruksstyrelsen icke behöver befatta sig med här ifrågavarande spørsmål, och säkerligen får den i alla fall tillräckligt att göra. Jag delar herr Thores åsikt, att fisket för vårt land är av den stora betydelsen, att man gott kan ha råd att ha en självständig styrelse härför. Med den långsträckta kust och de många insjöar vårt land har, bör man göra någonting för att få denna sak på rätt bog. Hur många gånger har det inte inträffat, att det varit överflöd på fisk i Bohuslän, under det att på andra håll och särskilt i det inre av landet man varit alldeles i avsaknad av detta födoämne? Som var och en vet, är detta födoämnes natur sådan, att det fordrar en skyndsam transport och en snabb omsättning, för att man skall kunna ha någon nytta därav. Men detta har verkligen, mina herrar, hittills försummats i så hög grad, att man nu bör försöka komma till ett bättre sakernas tillstånd.

Nu kan det vara nog sagt om detta, men jag vill även ta sikte på framtiden. Det har på detta område ägt rum en utveckling, som på senare tiden, som enligt min mening icke varit lycklig, nämligen det mer och mer och mer tilltagande trålfisket. Om trålfisket i och för sig vill jag inte säga något ont, men jag vill framhålla, att det ligger en stor fara häri i det avseendet nämligen, att det tenderar till stordrift, som slår ihjäl småfiskare, med andra ord, det kommer att bli så, att vara präktiga yrkesfiskare till sist komma att bli vanliga daglönare. Kapitalet slår under sig mer och mer, skaffar sig fler och fler trälare och anställer våra yrkesfiskare i sin tjänst, till en början som en slags delägare, men så småningom försvinna dessa självständiga fiskare, och rätt som det är, har kapitalet tagit hand om hela yrkesfiskeflottan, och alla yrkesfiskare ha gått i dess tjänst. Då blir det, som man märker det är i England, när man t. ex. kommer till Grimsby och ser, hur de stora bolagen sköta det hela, och man kan befara, att det blir här som där, att våra präktiga yrkesfiskare bli vad man kalla mindervärdigt folk, som komma att anställas bara för vissa fiske-

turer, men så fort båtarna komma in till land, avmönstras de, och så går det undan för undan. Men, mina herrar, vi ha en fiskarbefolkning här i Sverige, som har för stort värde för att höra sättas på spel på det sättet, och det är för att en självständig fiskeristyreelse skulle ha så mycket att uträtta i detta avseende, som vi icke böra dra oss för att gå med på den lilla kostnadsökning, som detta skulle medföra. Jag kan icke se annat än att herr Olsson i Kollungeröd har fullständigt rätt, när han framhåller, att vi böra ha en självständig styrelse. Vår förnämste sakkunnige på området i denne kammare, nämligen doktor Andersson, vilken jag har fullkomlig tillit till i detta avseende, har ingenting emot utan gillar, som han meddelat mig personligen, inrättandet av en självständig fiskeristyreelse, men på grund av vissa omständigheter har han icke velat framföra detta krav nu. Det är den sakkunskap jag håller mig till, och när jag vet, att han har en sådan uppfattning, drar jag mig icke för att yrka bifall till herr Olssons i Kollungeröd senaste hemställan.

*Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)*

Herr Björck: Jag skall be att endast med några ord få vända mig mot vad herr Andersson anfört gentemot mina argument för avstyrkande av förslaget om två byråer. Herr Andersson genmålde, att då de tjänstemän, som av sakkunnige och Kungl. Maj:t äro föreslagna, kunna förmodas få fullt upp att göra, kunde man lika gärna ta steget fullt ut och inrätta två byråer. Konsekvensen av ett sådant resonemang bleve, att så snart man hade ett par dylika tjänstemän på en byrå, vilka voro fullt sysselsatta, skulle man inrätta lika många byråer som tjänstemän, därför att det funnes så många göromål.

När det sedan gäller att jämföra olika byråers arbetsmängd, anmärker herr Andersson med rätta, att man icke bör hålla sig alltför mycket till vad siffrorna härvidlag utvisa. Denna självklara sanning ha naturligtvis också de sakkunniga uppmärksammat, och vi ha gjort oss synnerlig möda att i största möjliga utsträckning försöka få en på personlig kännedom grundad uppfattning om den arbetsmängd, som vilar på de olika byråerna. Man har därvid kunnat konstatera, att för fiskeribyråns del har, såvitt vi kunnat finna, som regel behövt tagas i anspråk mer än sex timmars arbetsdag, under det att lantbruksbyråchefen fått finna sig i en tio å tolv timmars arbetsdag. Detta har upprepade gånger under den tid vi arbetat i lantbruksstyrelsen iakttagits.

När det sedan gällde att polemisera mot den väg, som Kungl. Maj:t i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag slagit in på att nu lösa frågan om de olika näringsgrenarnas sakkunniga företrädande inom lantbruksstyrelsen, så glömde den ärade motionären, herr Andersson, alldeles, att det viktigaste, som av mig därvidlag anfördes, ett enligt min uppfattning synnerligen tungt vägande skäl, var, att de fiskeriintendenter, som finnas i landet, skulle, därest fiskeribyrån uppdelades, komma att sortera under två olika chefer, vilket väl ur organisatorisk och administrativ synpunkt

Ang. ny stat
för lantbruks-
styrelsen m. m.
(Forts.)

måste bli en oformlighet. Förutsättningen för den anordning, som herr Andersson föreslår, bör vara, att riksdagen först beslutar en fullständig uppdelning av den lokala fiskeriadминистраtionen med hänsyn till insjöfisket och havsfisket.

Vad sedan beträffar herr Olssons i Kollungeröd senare yrkande, så kan jag icke förstå, att han ens därigenom har tillgodosett den utav honom omhuldade styrelsen med något tak över huvudet. Den är fortfarande i avsaknad därav.

En annan omständighet, som också ger vid handen, att denna motion är skäligen lösligt hopkommen är, att motionären yrkar på uteslutande ur lantbruksstyrelsens stat av ett kvinnligt biträde, som *icke* är avsett för fiskeribyrån. Kungl. Maj:t har i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag hemställt om uppförande på lantbruksstyrelsens stat av flera kvinnliga biträden, därav *ett* avsett för fiskeribyrån. Nu yrkar herr Olsson i Kollungeröd, att ur staten skall uteslutas ett kvinnligt biträde av andra graden och ett kvinnligt biträde av första graden, således av ett kvinnligt biträde, som icke har med fiskeribyrån att göra. Jag undrar, om det kan vara anledning för kammaren att bifalla en motion, som visat sig hopkommen på så lösa boliner och så illa genomtänkt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Fiskebäckskil: Jag vill endast rikta ett par ord mot herr Björck.

Det sista skäl han anförde mot min ståndpunkt, nämligen att fiskeriintendenterna skulle komma att sortera under tvenne byråchefer, verkar ingalunda vara övertygande. Det är ju så, att fiskeriintendenterna sortera under lantbruksstyrelsen, och då, som jag förut framhållit, det i regeln är mycket lätt att skilja havsfiskefrågor från insjöfiskefrågor, torde det icke vara svårt att i lantbruksstyrelsen avgöra, på vilken byrå de olika frågorna skola handläggas.

Jag vill upprepa, att de sakkunniga själva i sitt betänkande säga, att det är i viss mån en lämplighetsfråga, hur man skall göra härvidlag, om man skall ha två jämställda befattningshavare eller låta den ene bli byråchef och den andre byrådirektör.

Och jag vill ännu en gång påpeka, att det icke anförts något realskäl mot min ståndpunkt, varför jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, 3:o) bifall till det av herr Andersson i Fiskebäckskil under överläggningen gjorda yrkandet samt 4:o) bifall till det yrkande, som framställdes av herr Olsson i Kollungeröd; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Olsson i Kollungeröd, varför herr talmannen för bestämmande

av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, *Ang. ny stat- för lantbruks styrelsen m. m.* av vilka herr talmannen fann den under 3:o angivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärde herr Olsson i Kollungeröd votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontraposition antagits den under 4:o angivna propositionen, först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande vote-ringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvotegen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 118 antager det av herr Andersson i Fiskebäckskil under överläggningen framställda yrkandet. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herr Olssons i Kollungeröd yrkande.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 110 ja mot 49 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Fiskebäckskil under överläggningen framställda yrkandet.

Huvudvoteringen utföll med 134 ja mot 35 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av ersättning till ledamöterna i ett vid lantbruksstyrelsens sida ställt lantbruksråd ävensom en i ämnet väckt motion. *Ang. ersätt- ning till leda- möter i ett lantbruksråd.*

I en till riksdagen den 12 april avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 327, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till ledamöterna i ett vid lantbruksstyrelsens sida ställt lantbruksråd finge från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar utgå ersättning efter samma grunder, som gällde för av Kungl. Maj:t utsedda kommittéledamöter.

Ang. ersätt-
ning till leda-
möter i ett
lantbruksråd.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 178, av friherre *Hermelin*, vari hemställts, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Reservation hade dock avgivits av friherre *Hermelin*, som yrkat bifall till den av honom väckta motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag finner det förslag, som utskottet kommit till i denna fråga, vara ett av de många trevande försök, som man på grund av den erfarenhet, vi gjort under kristiden, anser sig behöva göra för att utveckla näringarna. Då jag genomläst detta förslag och sett på tankegången i detsamma, har jag för min del kommit till ett något annat slut än det, utskottet här för sin del stannat vid. Jag har tyckt mig finna, att man för den blivande utvecklingen icke har så mycket mera att vänta av ett sådant lantbruksråd vid sidan av lantbruksstyrelsen, som här ifrågasättes, än vad man därförutan kan våga hoppas på.

Anledningen till, att jag här hyser denna uppfattning, är egentligen att söka i sättet för detta lantbruksråds tillsättande. Av motiveringen till det föreliggande förslaget framgår, att det vore meningen, att den del av den stora allmänheten, som utgöres av näringsidkare på olika områden, skulle komma i närmare kontakt med lantbruksstyrelsen. För min del tror jag icke, att så skulle komma att bli förhållandet. Jag finner här av handlingarna, att av lantbruksrådets ledamöter endast två skulle komma att utses så att säga direkt av allmänheten, nämligen av hushållningssällskapens ombudsmöte såsom representant för lantbruksnäringsringen. Men på detta sätt synes det icke, som om lantbruksrådet skulle komma att bestå av personer, som vore sakkunniga, eller sådana rådgivare, som egentligen stode den stora allmänheten nära, utan det blir nog såsom hittills, att döma av de erfarenheter, som vi i större eller mindre grad varit i tillfälle att göra på detta område, på det sättet, att det blir sådana rådgivare, som den stora allmänheten egentligen icke känner till. Jag undrar verkligen, om icke reservanterna inom lantbruksstyrelsen ha rätt, då de säga, att på detta sätt kan möjligen någon ökad sakkunskap stå att erhålla, fastän detta enligt vår åsikt sker på ett långt bättre sätt genom att vid behov tillkalla särskilt sakkunniga. Skall ett samarbete, såsom förslaget motiver synas åsyfta, vinnas, bör ett sätt uttänkas, huru lantbrukets och fiskerinäringsens utövare kunna sät-

tas i tillfälle att bland sig utse representanter, som äga deras förtroende, för att samråda med myndigheterna. Kan detta icke ske, anse vi den institution, som på sådan grundval bildas, helt och hållet förfelad.

Ang. ersättning till ledamöter i ett lantbruksråd.

(Forts.)

Jag tror för min del, att den saken icke kan resoneras bort, utan att så verkligen kommer att bli förhållandet. Det är, såsom motionärerna i detta ämne framhållit, på det sättet, att man redan nu har så många lokala och speciella organ, som kunna omhändertaga jordbruks- och fiskeriintressena och som alltid stå lantbruksstyrelsen till tjänst och ha möjlighet att komma i kontakt med denna högsta institution för lantbruket och dess binärningar, att det föreliggande förslaget synes mig vara obehövt och nära på innebära ett ingrepp mot de allmänhetens institutioner, som finnas på alla de olika områden, varom här är fråga. Utom hushållningssällskapen ha vi, såsom det angives i motionen, i detta fall icke mindre än följande institutioner att räkna med, nämligen centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet och kemisk-växtbiologiska anstalten inom Norrbottens län, så vidare, Sveriges utsädesförening, med dess i olika delar av landet liggande filialer, mosskulturföreningen, svenska betes- och vallföreningen, Sveriges pomologiska förening, stamboksföreningen för svenska ardennerhästen, hingstuppödningsanstalten å Vången, svenska ayrshireföreningen, avelsföreningarna för låglandsras, rödbrokig svensk boskap och rödkullor, svenska svinavelsföreningen, svenska färavelsföreningen, svenska bi odlareföreningen, svenska fiskareförbundet, svenska motokulturföreningen, svenska föreningen för kylteknik samt så slutligen lantbruksveckan och Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Kan någon rimligtvis begära, att man skall kunna på bättre sätt komma i kontakt med den svenska allmänhetens näringsidkare på detta område än just genom dessa olika sammanslutningar? Det säges visserligen i utskottets utlåtande, att detta s. k. lantbruksråd endast skall tillfälligtvis tillkallas. Men är det icke då lika bra att tillfälligt inhämta upplysning från dessa olika institutioner, som just bilda ett sådant permanent lantbruksråd? Ty om detta lantbruksråd verkligen skall kunna utföra något effektivt arbete, så måste det nog enligt mitt förmenande bliva, icke, såsom utskottet här föreslår, tillfälligt, utan nästan ständigt närvarande, ty det förekommer väl allt som oftast, att lantbruksstyrelsen har att fatta beslut, som rör det svenska näringslivet på hithörande områden, och därvid kan ha gagn av att ständigt ha tillgång till den hjälp, som nu åsyftas.

Och för övrigt, sedan detta lantbruksråd en gång har blivit utsett, vad har man väl då för garanti för, att detsamma i fortsättningen skall bliva så beskaffat, att den svenska allmänheten blir tillfredsställd med denna institution? Jag för min del tror, att kristidens erfarenheter i fråga om alla dessa sakkunniga, som vi ha på olika områden icke äro ägnade att ingiva oss så stora förhoppningar i detta avseende. Det synes egentligen, åtminstone

Ang. ersättning till ledamöter i ett lantbruksråd.
(Forts.)

för närvarande, förhålla sig så, att de, som äro mest nöjda med dessa sakkunnigeinstitutioner, äro just de personer, som på ett eller annat sätt själva tillhöra någon av dessa institutioner.

Jag för min del kan icke tro, att det föreligger något verkligt behov av den nu föreslagna institutionen. I likhet med reservanterna inom lantbruksstyrelsen håller jag, som sagt, före, att det icke är möjligt att på detta område ernå något bättre resultat genom att få till stånd nyskapade institutioner, låt vara att det, såsom det här heter, nu endast är fråga om tillfälligtvis tillkallade personer.

Jag för min del vill med dessa ord i korthet yrka bifall till den reservation, som vid detta utlåtande avgivits av friherre Hermelin.

Herr *Gustafsson* i Kasenberg instämde häruti.

Herr *Sjöblom*: Herr talman, mina herrar! Jag behöver icke nämna för kammaren, att det svenska jordbruket för närvarande står i ett utvecklingsskede, som måhända blir epokgörande i vårt lantbruks historia. För det första har den rådande kristiden givit vårt jordbruk ett annat anseende än det hittills haft, och detta på ett alldeles utomordentligt sätt, som gör att vårt jordbruk kommer att bli allt mer och mer betydande inom vårt samhällsliv över huvud taget. Det ligger dessutom en mycket viktig faktor däri, att det för närvarande diskuteras, hur vårt lands jordbruk på bästa och möjligaste sätt och i största utsträckning skall elektrifieras, d. v. s. i stort sett att omläggas i fråga om driften från den hittills varande primitiva till en mera utvecklade maskindrif. Det förhåller sig också så, att ämbetsmännen i vederbörande verk, även om de äro praktiska karlar, då de tillträda sina befattningar, alltmer glida in i vissa former och bli byråkrater i mer eller mindre grad eller kanhända rättare sagt teoretiker. Jag tror, att om det finnes något ämbetsverk, som bör stå i kontakt med det praktiska livet och de praktiska förhållandena, är det just lantbruksstyrelsen, och i det avseendet skulle inrättandet av ett sådant lantbruksråd, som här föreslagits, enligt mitt förmenande, komma att få en eminent betydelse.

Det kunde måhända synas, som om man skulle kunna få den praktiska sakkunskapen företrädd på andra vägar, men det har icke anvisats någon väg om vilken jag kunnat bli övertygad, att den är bättre än den nu föreslagna. Angående sättet för tillsättande av detta lantbruksråd skulle det kunna diskuteras; men då Kungl. Maj:t och även jordbruksutskottet skrivit såsom de här gjort, har det skett med tanke på att alla olika grupper av jordbruk, större och mindre, skulle bli företrädda i detta lantbruksråd.

Jag har för min del den uppfattningen, att detta råd kommer att utöva en mycket nyttig verksamhet och åsamka statsverket en mycket ringa kostnad. Det är nog så, att då man kommer in i ett sådant tidsskede som det nuvarande, och då man måste i

större eller mindre grad omlägga driften vid jordbruket från den nu använda till en mera utvecklad teknisk drift, så är det nog nyttigt för lantbruksstyrelsen att kunna få inhämta råd av personer från det praktiska livet, då det gäller att draga upp principerna för vissa uppgifter, som lantbruksstyrelsen sedermera kan fullfölja.

*Ang. ersättning till ledamöter i ett lantbruksråd.
(Forts.)*

Då icke någon annan och bättre väg har föreslagits för att ordna detta förhållande, anser jag mig för min del böra yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Jag vill här nämna, att vid sidan av styrelsen i olika ämbetsverk såsom i järnvägsstyrelsen och många andra finnes det med detta lantbruksråd ungefär likställda institutioner, och jag tror, att om något ämbetsverk har behov av att stå i kontakt med verkligheten så nära som möjligt, så är det lantbruksstyrelsen.

Jag skall, utan att upptaga tiden längre, be att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Vid härpå punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk ävensom en i ämnet väckt motion blevo utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden, tillhörande kronoegendomarna Kungsgården nr 1, Västbyn nr 1 samt Västerhus nr 1 och 2 i Frösö socken, av Jämtlands län ävensom en i ämnet väckt motion.

Ang. överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden i Frösö socken.

Därvid yttrade:

Herr Olofsson: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord i allmänhet i denna fråga.

Jag vill då framhålla, att från första början tyckte jag, att den här anstalten hade bort läggas på en annan plats än denna. Jag förstår icke riktigt, huru riksdagen kunnat vara med om att förlägga denna depå på Kungsgården på Frösön. Det är enligt min och som jag tror den allmänna uppfattningen på platsen en alldeles för god jord för att läggas ut till bete. Man skulle kanske haft mindre att anmärka, om det gjorts något för att få ett verkligt gott hästbete, men så har ingalunda varit förhållandet, utan

Ang. överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden i Frösö socken.

(Forts.)

man kan säga, att det mesta av denna jord trampas ned. Stallspillningen sprides ut och åstadkommer, att det uppstår en del oätbara gräsarter, som hästarna icke röra, utan jorden trampas huvudsakligen ned, och på detta sätt lägges den bästa jord, som finnes i Jämtland, helt och hållet för föfot. Detta är så mycket mera beklagansvärt i de tider, i vilka vi nu leva, då det gäller att taga vara på den jord, som finnes, för att folket skall kunna leva. Att en sådan jord som denna skall som sagt ligga för föfot förefaller mången som ett slöseri, och det är många, som äro alldeles upprörda över att denna jord skall kunna användas på detta sätt. Men det som är gjort är gjort, och man torde icke kunna tänka på en förflyttning, ehuru jag för min del icke skulle ha något däremot, ty nog har kronan tjänligare egendomar att lägga ut till hästbete än Kungsgården.

Jag har dock med min motion icke velat gå så långt, att jag föreslagit en förflyttning, då redan så mycket kostnader äro nedlagda på hus och annat, utan jag har med min motion avsett, att något av den goda jorden skulle kunna undantagas och användas för sitt ursprungliga ändamål, så att den kunde tjäna till att frambringa gröda och icke trampades ned, såsom nu är förhållandet med den största delen av jorden.

Nu vill jag säga, att utskottet på sätt och vis tillstyrkt min motion ehuru icke fullständigt. Jag tycker dock icke, att motiveringen och klämman i utlåtandet riktigt hänga ihop. Jag skall be att få läsa upp några rader av motiveringen i utskottets utlåtande. Det står här:

»Utskottet har emellertid, av vad i statsrådsprotokollet anförts, icke funnit frågan om lämpligaste sättet för dispositionen av de för remontdepån avsedda markområden tillräckligt utredd för att därpå kunna grunda ett beslut om markernas definitiva överlåtande till lantförsvaret lika litet som utskottet av vad motionären framhållit övertygats om lämpligheten och möjligheten att för ifrågasvarande ändamål utnyttja Frösö lägerplats och skjutbana.»

Utskottet säger sålunda, att det anser att frågan om denna lägerplats, användning till bete icke fullständigt utretts, men i klämman hemställer utskottet »att riksdagen må med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition i anledning av den i ämnet väckta motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det tacktes Kungl. Maj:t låta närmare utreda, på vilket sätt de för Frösö remontdepå avsedda markområden av ifrågasvarande kronoegendomar må på fördelaktigaste sätt disponeras». Här säger utskottet sålunda, att man bör utreda frågan om de avsedda markområdena, sålunda Kungsgården och de två hemman, som jag omnämnt i min motion, men utskottet vill icke utreda frågan om den betesmark, som förefinnes på de nuvarande lägerplatserna och som icke något nämnvärt användes sommartiden utan som användes för vinterövningar. Jag tycker, att under sommaren kunde man gott taga vara på det bete, som finnes på den gamla lägerplatsen. Men om denna fråga tyckes utskottet icke vilja ha någon utredning.

Jag skulle vidare önska, att utredningen komme att omfatta den del torplägenheter på denna plats. Det är åtskilliga torpare, som gått in till Kungl. Maj:t med begäran att få inlösa torpen. Denna fråga har icke utretts, utan Kungl. Maj:t har avslagit sådana framställningar. Då tycker jag, att då det skall utredas, huru det bör förfaras med dessa hemman och med Kungsgården, det också borde utredas, huruvida icke dessa torp skulle kunna friköpas, ty det ligger några torp så avskilda från egendomen, att jag tycker, att det skulle vara synnerligen rimligt, att de kunde få friköpas.

Ang. överlåtel-
se till lantför-
svaret av vissa
områden i
Frösö socken.
(Forts.)

Nu gäller det icke att gå så långt, att en fullständig förflyttning skulle ske, varigenom jorden skulle tagas i anspråk för andra ändamål, men nog får jag säga, att dessa hästar skulle må lika väl av att gå på naturligt skogsbete som att gå på dessa inägor på en jord, som hör till den bästa i Jämtland. Jag har sett, huru magra dessa remonter varit. De ha släppts in på hösten snarare magrare än de gingo ut på våren, då de endast trampa ned bete, som de icke alls vilja äta, ty betet är magert. Men om de finge sådant fjällbete, som t. ex. hästarna vid Vångens hingstuppfödningssanstalt, så tror jag, att de skulle bliva lika friska. frodiga och vackra som dessa djur äro på hösten. Hela denna anstalt är ju avsedd att uppföda ungdjur av passande ras, vilka man inköpt och sedan söker att acklimatisera här uppe. De skola hållas här under ett och ett halft års tid för att acklimatiseras och bliva hårdiga på grund av luften och andra klimatiska förhållanden, så att de sedan kunna bliva tjänliga för sitt ändamål. Jag antar, att detta är huvudsyftet. Men acklimatiserandet av dessa nng-hästar skulle bättre kunna ske, om de utsläpptes på naturligt fjällbete, än om de skola gå på inägomarkerna, som de bara tram-pa ned.

Jag säger fortfarande, att jag vågar icke gå så långt, att jag skulle yrka avslag, utan jag anser, att en utredning bör ske, men denna utredning bör enligt min mening också omfatta frågan, om icke denna mark på Frösön bör kunna tagas i anspråk för andra ändamål och om icke en del av här befintliga torp skulle kunna få friköpas.

För närvarande har jag intet yrkande att framställa men har velat göra detta uttalande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag har icke kunnat följa den siste talaren, då han yttrade sig om, huru utskottet ställt sig till hans motion, och ännu mindre kan jag bedöma, huruvida denna remontdepå bör finnas eller ej. Detta är saker, som jag i detta sammanhang omöjligen kan yttra mig om. Jag hade dock nästan väntat, att den kungl. propositionen skulle ha försvarats från något håll, men då jag finner, att så icke blivit fallet, har jag nödgats, då jag hyser en från utskottets flertal avvikande mening, giva detta till känna.

Det synes mig som om den kungl. propositionen och det svar,

Ang. överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden i Frosö socken.

(Forts.)

som utskottet givit på densamma, icke gå i samma riktning: de så att säga kringgå varandra. Kungl. Maj:ts proposition handlar om att ifrågavarande kronojord må upplåtas till remontdepå, och såväl Kungl. Maj:t som arméförvaltningen anse, att denna remontdepå behöves. Utskottet däremot säger, att en utredning bör företagas rörande frågan, på vad sätt jorden bäst skall kunna användas. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att utskottet icke besvarat den framställda frågan. Om utskottet anser det möjligt, att jorden skulle kunna bättre användas för andra ändamål, så har utskottet icke besvarat frågan, huruvida denna remontdepå är behövlig eller icke.

För min del har jag funnit, att utredningen i den kungl. propositionen knappast är så fullständig, att man kan bilda sig ett fullt objektivt omdöme, om mera mark behöves till depån eller icke. Det är möjligt, att så är fallet, men det får man icke klart för sig, ehuru nog arméförvaltningen anser det behövt.

Jag kan därför icke göra annat än att, då så starka skäl framförts av motionärerna, ställa mig på den sidan, att jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts framställning och begär en skrivelse, men i motsats till de ärade ledamöterna av utskottet inom denna kammar vill jag, att i denna skrivelse skall begäras en utredning om vad som för remontdepån bäst behöves i jordväg för att den skall kunna fylla sitt ändamål. Detta var så att säga grundtemat i min åskådning, och skulle det bli jord över, sedan dessa kronohemman blivit tillagda, ja, då vore det icke alls nödvändigt, att den överskjutande delen toges från dessa hemman, utan den kunde tagas från den gamla kungsgården, om där fanns åkerjord, som kunde brukas till annat ändamål än för depån. Men jag har icke kommit på det klara med, huru härmed förhåller sig. Och därför skulle jag vilja göra den hemställan till herr statsrådet, att vid en kommande utredning även något civilt element måtte anlitas för att klargöra behovet av jord och huru stort hästantalet på depån kan beräknas bli. För detta yrkande vann jag icke tillräckligt understöd inom utskottet. Den ena delen av utskottets medlemmar yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag och den andra avslag på de grunder, som här angivas och som jag icke kunde gilla.

Det är därför, herr talman, som jag kommit i det predikamentet, att jag i förevarande fråga icke kan göra något yrkande.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det kan naturligtvis icke vara lämpligt, att till statens remontdepå såsom betemark använda den allra bästa jorden. Inom vissa orter, t. ex. i Skåne, har det väckt den allra största harm, att till övningsfält för regementen använts sådan jord, som därför nu ligger som en ödemark. Man försöker på allt sätt uppmuntra produktionen av brödsäd, och man har fått bevittna, att jordbrukare inom Kristianstads län skrivit till riksdagsmän och frågat dem: varför uppmuntren I oss att öka produktionen, då vi se, att den bästa och

väl belägna jorden användes som gräsmatta och trampas ned? Det är klart, att när man har dylika erfarenheter, och det till jordbruksutskottet kommer en framställning, vari det framhålles, att den jord, varom det här är fråga, är bland den bästa i Jämtland man måste fästa avseende vid en sådan framställning. Motionären har emellertid icke förebragt den bevisning, att utskottet kunnat föreslå riksdagen att besluta i enlighet med motionen, men utskottet har ansett, att denna fråga bör utredas på ett bättre sätt i hela dess vidd genom regeringens försorg. Det är möjligt, att det därvid kan visa sig lämpligt att taga jorden i användning till remontdepå; detta får naturligtvis utredningen visa. Jag förmodar, att herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet icke närmare satt sig in i frågan. Det bör då lämnas honom tillfälle att än en gång pröva ärendet.

Ang. överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden i Frösö socken.
(Forts.)

Jag tror nog, att när denna utredning kommer till stånd, den även kommer att taga i övervägande, huruvida icke de torpare, som herr Olofsson nyss omnämnde, skola kunna få inlösa sina torp.

Jag håller före, som sagt, att en bättre utredning är av nöden och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 122, i anledning av väckt motion om uppförande å 1918 års tilläggsstat av ett från indragna brännvinsförsäljningsmedel utgående anslag till hushållningssällskapen föredrogs nu; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kamraren bifallen.

§ 16.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vattenlag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. vattenlag m. m.

Genom en den 15 mars 1918 dagtecknad proposition, nr 128, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) vattenlag;
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen;
- 3) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes;
- 4) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning;
- 5) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken;
- 6) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningsslagen;

- Ang. vattenlag m. m.*
(Forts.)
- 7) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske;
8) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; samt
9) lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

I samband med denna proposition, som hänvisats till tredje särskilda utskottet, hade utskottet till behandling förehåft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

- nr 150, av herr *von Sydow*; och
nr 151, av herr *Asplund*; samt

inom andra kammaren:

- nr 358, av herr *Åkerlund*;
nr 367, av herrar *Persson* i Norrköping och *Eriksson* i Grängesberg;
nr 368, av herr *Lübeck*;
nr 369, av herr *Hage m. fl.*; och
nr 372, av herrar *Johanson* i Huskvarna och *Lübeck*.

Vidare hade utskottet till behandling i samband med propositionen förehåft två till utskottet hänvisade i förevarande ämne väckta likalydande motioner, nämligen nr 42 inom första kammaren av friherre *Fleming m. fl.* och nr 105 inom andra kammaren av herr *Holmdahl*.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga vid punkten fogade förslag till

- 1:o) vattenlag;
2:o) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av vattenlagen;
3:o) lag om förteckning å vattendrag, där kungsådra finnes;
4:o) lag om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning;
5:o) lag om ändrad lydelse av 25 kap. 1 § rättegångsbalken;
6:o) lag om ändrad lydelse av 37 § utsökningslagen;
7:o) lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske;
8:o) lag om ändrad lydelse av 8 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; samt
9:o) lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och un-

der vilka förutsättningar rätt kunde medgivas kronan att, i annat fall än expropriationslagen medgäve, för tillgodoseende av allmänt behov tillösa sig obebyggt eller ej till fullo utnyttjat strömfall i ändamål att tillgodogöra vattenkraften, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda;

C) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i punkterna A) och B) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

D) att friherre Flemings m. fl. motion, nr 42 inom första kammaren, och herr Holmdahls motion, nr 105 inom andra kammaren, vilka motioner måste anses besvarade genom vad utskottet hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade

dels åtskilliga reservationer angående de uti punkten A) 1:o) och 2:o) av utskottets hemställan innefattade lagförslagen;

dels reservation beträffande utskottets hemställan under punkten B) av herr *Vennersten m. fl.*, vilka yrkat avslag å utskottets berörda hemställan;

dels ock slutligen reservation i fråga om utskottets hemställan under punkten C) av herr *Hage*, som föreslagit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om närmare undersökning i vad mån och på vad sätt fisket skadades genom vattenanläggningar och om förslag till åtgärder, som därav föranleddes.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Vennersten, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningsättet tillåter jag mig hemställa:

att lagförslagen föredragas vart för sig paragrafvis och där så anses lämpligt, momentvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställan sist;

att vid behandlingen av 1 kap. 1 § i förslaget till vattenlag diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att efter behandlingen av nyssnämnda §, lagförslagens 4 kap. föredrages och först därefter 2 § i 1 kap. samt däruppå förslagens övriga paragrafer i nummerföljd;

att lagtexten ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att, för den händelse lagförslagen eller något av dem skulle komma att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Ang. vattenlag utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kam-
m. m. rarnas beslut.
(Forts.)

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten A).

Det under 1:o) upptagna förslaget till

Vattenlag.

1 Kap.

Efter föredragning av 1 § lämnades ordet på begäran till

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Löfgren, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag anhåller om kammarens uppmärksamhet för en stund för att ange några inledande synpunkter på den fråga vi gå att behandla, är det icke min mening att i detaljer ge en framställning av förslaget, knappt ens att i allmänhet ange dess särskilda grunder. Jag är däremot angelägen om att ge en fullständig bild av den tankegång, som ligger till grund för förslaget, och en bild tillika av det politiska läget i denna fråga, såsom jag ser detsamma.

Det förslag till vattenlag, som nu föreligger till behandling, söker att lösa hela komplexet av de synnerligen viktiga och invecklade spörsmål, som avse det produktiva utnyttjandet av vattenkraften i landets vattendrag och sjöar. Frågan är gammal, och ju äldre den blivit desto starkare har det allmänna behovet av dess lösning framträtt, och detta av två skäl. Det ena är den senare tidens tekniska utveckling, som möjliggjort vattenkraftens mångfaldigande och användning i en tidigare ej anad utsträckning. Vattenkraftens nytta är icke längre inskränkt till att driva kvarnhjulet vid den egna stranden. Det är numera möjligt att förena flera i och för sig mindre betydande kraftkällor till väldiga kraftenheter. Och från dessa kunna spridas ljus, värme och kraft även till långt avlägsna platser. Detta är skäl nog för att det allmänna skall äga ett starkt intresse av att få denna fråga löst på lämpligt sätt. Men därtill har på senaste tiden kommit ännu ett skäl, som jag vill säga gör vår vattenkraftsfrågas lösning icke bara önskvärd utan gör denna fråga till en verklig livsfråga för vårt land. Detta ytterligare skäl är, att kriget har i oerhörd hög grad fördyrat och försvårat tillförseln av kol och andra lys- och brännämnen, och har gjort det i en sådan grad, att man snart icke vet, hur behovet därav skall kunna fyllas. Nu har man sagt, och det säges av högermännen i utskottet, att dessa förhållanden kunna väntas upphöra samtidigt med kriget. För min del vågar jag icke vara så optimistisk. På nog så goda grunder ansluter jag mig till dem, som se saken på annat sätt. Jag och de som tänka lika med mig

se saken så, att tonnagebrist, produktionsländernas eget behov och handelspolitiska restriktioner säkerligen efter kriget torde komma att begränsa tillförseln av dessa ämnen i ungefär samma grad som nu. I alla fall kommer införseln att ransoneras för långa tider framåt, och det är då av vikt att vi ha en del utnyttjad vattenkraft, som kompenserar detta och som reglerar priset på kol och dylika ämnen. Den enda hjälp vi ha att lita till under dessa omständigheter är vår vattenkraft, och det kommer sålunda an på att i verkligheten utnyttja den.

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Den uppgiften att efter stora linjer lösa vår vattenkraftsfråga är sålunda ytterligt viktig, men på samma gång är den mycket invecklad och grannlaga. Å ena sidan bero av vattenkraftens allt vidsträcktare utnyttjande så betydande intressen som vår industris oberoende och blomstring, jordbrukets och järnvägarnas elektrifiering samt våra samhällens förseende med elektriskt ljus, värme och drivkraft. Men å andra sidan måste vid utbyggandet av våra strömfall också tagas i betraktande de *motstående* intressen, som äro förknippade med våra vattendrag, såsom de framrinna i sitt naturliga lopp; mot nyttan av vattenbyggnaden eller vattenreglering måste vägas dess skadliga inverkan å jord, bostäder förut befintlig industri, farled, flottled och fiske och vad annat i det bestående, som må förändras genom vattenbyggnadens tillkomst.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att erinra om ett missförstånd, som nog på många håll gör sig gällande, när man bedömer den enskilde vattenbyggarens ställning till andra intressen. Man tyckes gärna taga för givet, att industriens, den allmänna företagsamhetens intresse utan vidare skulle sammanfalla med att den enskilde strandägaren tillåtes utnyttja kraften vid sitt strömfall så fritt och obehindrat av lagstiftningen som möjligt. Denna uppfattning är uppenbarligen oriktig. Den enskilde företagarens intresse sammanfaller med strömfallsägarens allenast såvida industrimannen just själv är strömfallsägare. Är han det icke, har den enskilde företagaren, den stora producenten, precis samma intresse som andra medborgare av att utbyggandet av ett visst strömfall gör minsta möjliga skada och största möjliga nytta för det stora hela.

Den utredning, som föregått det nu framlagda förslaget, har emellertid inte bara haft att praktiskt avväga de olika intressena för och emot en viss vattenbyggnad eller vattenreglering. Svårigheterna ha ökats genom att man nödgats intaga ståndpunkt till åtskilliga spörsmål av rent principiell natur. Först och främst har striden rört sig om själva utgångspunkten för den blivande lagstiftningen: skall vattenkraftens utbyggande vara privatmonopol eller efter hand göras till statsmonopol eller bör den nya lagen söka sig en väg emellan dessa båda linjer?

Jag vill då såsom min mening uttala, att jag ansluter mig till den allmänna åskådning, som är en av de allmänna principerna i vår vattenrätt, nämligen att den som äger strand äger också vatten och strömfall vid strand. Därav har ansetts följa,

Ang. vattenlag

m. m.

(Forts.)

att strandägaren ensam kunnat erhålla byggnadsrätt i vattnet. Låt oss gärna kunna kalla denna rätt i vattnet för äganderätt — ett ögonblicks eftertanke visar dock att man icke äger ett förbirinnande vatten på samma sätt som ett stycke jord och att en vattenbyggnad bör bedömas ur andra grunder än annan byggnad. Vattnet kommer från ovan eller från fjärran belägna källsprång, är mitt i det ena ögonblicket men icke i det andra ögonblicket. Det är underkastat var mans begagnande, och utom för enskildas bruk tages det i anspråk lagligen för särskilda allmänna intressen såsom fiske, farled och flottled. Den enskilda strandrätten till vattnet är alltid, om den skall kallas äganderätt, åtminstone en äganderätt av *lägre* valör än den vanliga äganderätten. Men samtidigt föreligger det egendomliga eller snarare fullt naturliga förhållandet, att på samma gång den enskildes vattenrätt är en mindrevärdig äganderätt, så får den enskilde strandägaren, om han tillåtes utföra vattenbyggnad, genom denna tillåtelse och genom den färdiga vattenbyggnaden en hel del befogenheter, som gå längre, som icke kunna härledas ur den vanliga äganderätten. Till att börja med kan ägaren i regel icke binda vattnet vid sin egen strand utan att skada andras mark och vattenrätt eller i viss mån hämma trafik, flottning och fiske. Och vidare medför vattenkraftens utnyttjande vid byggnaden en alldeles särskild maktställning, ett monopol, om man så vill, som icke eljest har sin motsvarighet vid den privata äganderätten. En jordägare har befogenhet att med uteslutande av andra odla och njuta frukterna av sin jord. Men runt omkring honom bygga tusenden andra jordägare med precis samma rättigheter till sina områden, som lämna ett ömsesidigt utbyte av produkter. Vattenverksägaren åter har en ofruktbar strandremsa, men med den behärskar han, kanske ensam i sin bygd, malden av kornet och sågningen av timret; han ensam har säkerhet för ljus och värme i hem och ladugård, drivkraft för bruk och jordbruk.

En oinskränkt rätt för vissa strandägare att utnyttja vattnet, helst om denna befogenhet vunnits genom tvångsrätt mot andra delägare i samma vatten, innebär således alltid i viss mån ett privilegium även när det blott gäller enstaka, mindre strömfall, som huvudsakligen utnyttjas för egen kvarn eller fabriksdrift eller för husbehov å eget markområde. Vid denna äldre, men nog så betydelsefulla typ av mindre vattenbyggnader framstår dock sammanhanget mellan rätt till strand och vatten av äldre fast grundat; det intrång de göra på annans rätt är mindre framträdande; och den företrädesrätt de ge strandägaren modifieras genom begränsningen i deras verksamhetssfär.

Helt annorlunda förhåller det sig med de större vattenbyggnaderna och de s. k. vattenregleringar, varigenom strömdragens naturliga avrinningsförhållanden väsentligt ändras och sjöarnas vattenstånd höjes eller sänkes. Dessa företag ha möjliggjorts allenast genom teknikens oväntade utveckling; i sin utsträckning över betydande områden med sina på artificiell väg tillkomna vat-

tenmagasin och regleringsdammar, ha de sitt enda laga försvar i Ang. vattenlag m. m. (Forts.) de relativt obetydliga landfästen, som äro nödvändiga för att tekniskt utnyttja de naturliga förhållandena i ett vattendrag. Vattnet framstar inte här såsom tillhörande stranden, utan stranden är ett nödvändigt bihang till vattnet. Dessa stora företag medföra väsentliga rubbningar i andras rätt och omöjliggör ofta just de enskilda strandägarnas byggnadsmöjlighet vid de särskilda strömfällen. De kunna förändra en hel bygds kultur och levnadsförhållanden och innebära ofta nog fara för oberäknliga naturkatastrofer i framtiden. Och med allt detta innebära dessa företag, om deras verksamhet icke begränsas och kontrolleras, ett monopol för innehavaren på en summa av kraft, mångdubbelt större än den, som kunnat uttagas vid de särskilda strömfallsdelarna. Det är väsentligen vattenägarnes och strandägarnes intresse för dessa större vattenbyggnader och vattenregleringar, som från början kräft reformer i lagstiftningen för att få den avpassad efter det moderna vattenbyggandets behov. Tyvärr har man dock alltför mycket varit benägen att se den stora frågan huvudsakligen såsom en, låt vara i och för sig beaktansvärd fråga mellan den enskilde vattenbyggaren och andra enskilda intressenter. Man har av den nya lagstiftningen äskat att få ett obeskuret *privatmonopol* för den företagare, som tillfälligtvis eller på spekulation sitter inne med nycklarna till våra stora vattentillgångar och därmed till drivkraft, värme och ljus för landet.

Denna privatekonomiska uppfattning har ansetts alltför mycket prägla den första stora vattenrättskommitténs i övrigt förtjänstfulla arbete. Mot denna uppfattning har emellertid brutit sig en annan, som tyvärr satts utanför det tidigare utredningsarbetet och därför icke kunnat påverka och påverkas, den uppfattningen nämligen, att vattenföretagen borde vara *statsmonopol* eller att lagstiftningen i allt fall direkt borde inriktas på att bereda införandet av ett sådant.

Denna senare mening har hos somliga anknutit sig till den åsikten, att allt vatten i våra sjöar och floder redan är statens eller i varje fall allmänningsvatten, varöver det allmänna på den grund ensamt borde kunna förfoga. Så är vattenrätten beskaffad i de flesta andra länder. Det är egentligen endast hos oss och i vårt grannland Norge, som den enskilde har äganderätt över vattnet vid sin strand. Jag behöver icke gå in på denna fråga eller värdesätta teorien, att vattnet är statens. Jag nöjer mig med att konstatera, att en allmän och orubblig rättspraxis underkänt den meningen, att vattnet i sjöar och floder skulle vara allmän egendom. Att helt negligera denna domstolspraxis och från ny grund ingripa i bestående rättsförhållanden kan åtminstone icke från det liberala partiets ståndpunkt komma i fråga. Emellertid ha anhängarna av teorien att grunda ett eventuellt statsmonopol på redan befintlig vattenrätt gått fram på en annan linje också. Det må vara sant, har det sagts, att en del vatten tillhör de enskilda, men vad särskilt angår vattenkraften i kungsådra, d. v. s. djupfaran i

Ang. vattenlag de flesta större vattendrag, så menar man, att den skulle direkt kunna disponeras såsom statens egendom för att för statens räkning även för fiskaliskt syfte taga ut vattenkraften ur den ådran. Även här vill jag konstatera, att saken inte ter sig så för sakkunskapen. Jag tror mig även kunna tala såsom sakkunnig, då jag förklarar, att enligt vederhäftig doktrin och gammal rättspraxis är även denna åsikt oriktig. Någon särskild kronans rätt att stänga kungsådra för att utfå dess vattenkraft finnes icke. Däremot har kronan, genom Kungl. Maj:ts befogenhet att hindra andra att stänga kungsådra, möjlighet att i det allmännas intresse fästa de villkor vid kungsådras överbyggande, som kunna finnas lämpliga för det allmännas bästa, om någon gör ansökan att få överbygga kungsådra. Men för övrigt — fränsett att frågan om kungsådra icke nu är aktuell — vill jag dock erinra om, att man icke kommer så värst långt med denna teori om kungsådra såsom ett statens regale, en statens särskilda egendom. Anser man, att en kronans rätt till kungsådrekvattnet ger en uteslutande och oinskränkt disposition över detta vatten, så synes man konsekvent böra anse samma underbara verkan, d. v. s. oinskränkt dispositionsrätt, tillkomma den enskilde strandägaren över vattnet vid hans strand. Där det inte finnes kungsådra och kronan inte har strandrätt, skulle alltså det allmänna ingenting ha att säga till om.

Nej, det går inte att med vår rättsutveckling bygga en i praktiken framkomlig lagstiftning på dylika svävande teorier. Det går icke att bygga på en obegriplig och oangriplig uteslutande rätt för den enskilde. Men det hjälper oss inte heller att framkonstruera en uteslutande äganderätt för kronan till allt eller viss del av vattnet. Däremot kan och bör en modern vattenlagstiftning efter tidens krav utveckla den tanke, som ligger under den gamla bestämmelsen om kungsådra. I äldre tider, då kungsådra tillkom, behövde man icke bedöma det primitiva vattenbygget annat än ur strandägarens eller byalagets enskilda och kronans skattesynpunkt. Över bada dessa synpunkter stod emellertid även då det allmänna intresset, men på den tiden tog sig detta allmänna intresse icke annat uttryck än att det framträdde såsom ett fiske- eller kommunikationsintresse i de större vattendragen. Det allmänna intresse, som då fanns, tillgodosågs genom öppenhållande av en tillräcklig bred ådra i det djupaste vattnet, bestämd en gång för alla till en sådan storlek, att den aldrig i framtiden kunde tänkas bli otillräcklig. Märk väl — man måtte inte upp den bredd, som på den tiden, då kungsådran tillkom, var tillräcklig för *dåvarande* fiske, flottled o. s. v. i den eller den bestämda älven. Nej, oavsett om det då fanns vare sig det ena eller andra allmänna intresset, som krävde vattnets öppenhållande, så togs kungsådran till så, att den skulle förslå för alla *framtida* intressen. Allmänt intresse i all framtid före enskild rätt — se där kungsådrans kungstanke!

Nåväl, nu har med tidens gång tillkommit ett nytt allmänt intresse, nytt i den meningen, att det icke tidigare kunnat tänkas få den oerhörda allmänna betydelse, som det på nya vägar, fått

nämligen den allmänna betydelsen av vår vattenkraft. Detta intresse är icke knutet till kungsådra eller någon annan viss del av vattnet. Det beror av vattnets stängande, icke av dess öppenhållande. Det villar på *allt* vatten, vare sig kronans eller enskilt. Det framträder särskilt starkt som ett fristående intresse vid de större företaget, varom jag nyss talat. Och detta intresse synes också det böra genom lagstiftningen garderas för framtiden och icke blott med hänsyn till de nuvarande förhållandena i våra vattendrag.

Jag vill i detta sammanhang citera ett yttrande av den motionär, som jag tror först av alla tog nödigt sikte på framtiden i dessa invecklade spörsmål. Han säger: »Vattenkraftens ökade värde i framtiden får ej bliva företrädesvis en tillfällig konjunkturvinst för några få, utan skall varaktigt fördela sig i ökad nytta för konsumenterna och minskade bekymmer för produktionen.» Motionären var herr Carl Lindhagen. Och ehuru vi hysa skilda meningar om de lämpliga och framkomliga medlen för att vinna det mål, på vilket motionären pekat, skulle jag tro, att de flesta av oss nu äro beredda att instämma i detta yttrande.

På denna allmänna grundsyn, att enskild rätt i våra vattendrag icke bör tillåtas spärra vägen för allmänt intresse, vilar det kungl. förslaget; och alla olikheter i utgångspunkter och utformning av skilda meningar till trots hava samma grundtankar också framskymtat i de uppfattningar, som på senare tid framkommit, liksom i de olika reservationer, som fogats vid utlatandet från det särskilda utskottet. Ja, icke heller högerns representanter ha längre upprätthållit föreställningen, att den enskilda kraftens användning skulle oinskränkt bero på en för all framtid fixerad, helt privat disposition. Också de ha varit med om att låta den större vattenverksägaren avstå viss kraft till den omkringliggande bygdens jordbruk och småindustri, och högerreservanterna i utskottet ha därjämte vid större vattenreglering godkänt vissa avgifter, som ersättning för skador m. m., vilka i framtiden kunna uppkomma, men som nu icke kunna bestämmas.

Man har alltså i princip varit ense om åtskilliga villkor, som röra framtiden, samt också därom, att dessa villkor ur det allmänna intressets synpunkt borde fästas vid byggande i *allt* slags vatten, oberoende av den gamla kungsådranaturen. Som sagt, även högern har — så långt dess medgivanden sträckt sig — godkänt dessa principer.

Från det motsatta hållet har man åter, för tillfället åtminstone, och för att komma till en uppgörelse, låtit den gamla striden om kungsådran vila. Kungsådran står kvar i denna sidas yrkanden blott som en beteckning för vattenverksägarens fortfarande skyldighet att vid behov lämna viss vattenmängd eller fallhöjd för kommunikations- och en del andra intressen. Men en verklig regalrätt till kungsådra påyrkas knappast i detta samband längre av någon, som har inflytande på aktuell politik. Däremot har principen om det allmänna intressets överhöghet framför den en-

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Ang. vattenlag skildes och jämväl framför kronans rätt i allt slags vatten numera
m. m. i större eller mindre utsträckning erkänts av alla — åtminstone
(Forts.) är det ingen, som vill vidkännas, att han förfäktar blott enskild
rätt.

Men, mina herrar, då det förhåller sig så, att vi alla säga oss vilja en kraftig utveckling av vår vattenbyggnadsindustri, icke för den enskilde företagarens skull, utan för hela landets skull; då vi inse faran av det alldeles obeskurna privatmonopolet över utbyggd kraft; och då vi icke heller i fråga om våra kraftkällors utnyttjande vilja lämna framtidens krav ur sikte, ja då borde allas vara skilda meningar ha bragts så nära varandra, att en uppgörelse av återstående lämplighetsfrågor icke bör betraktas såsom omöjlig. Ty åberopar man icke längre — jag nämner detta med hänsyn till den kompromiss, som här föreligger till antagande — statens äganderätt såsom grund för ett statsprerogativ till vattnet, så blir även lagstiftningens ställning till frågorna om expropriation av strömfällen och om statens företrädesrätt att därefter utbygga kraften rena lämplighetsfrågor. Spörsmålet blir det: Huru företrädes och förvaltas bäst — icke kronans fiskaliska — men industriens, bygdens och befolkningens allmänna intressen, sker det bäst av staten direkt såsom ägare och byggherre eller genom den enskilda företagsamheten under statens kontroll? Högerns representanter i utskottet svara: Vattenverksbyggandet och därmed det allmänna intresse, som är förbundet med vår vattenkraft, främjas bäst genom att ge den enskilda företagsamheten så fria tyglar som möjligt, *nu och för framtiden*. De socialdemokratiska ledamöterna äro ense om att svara: En lämpligt anordnad och rättvist fördelad produktion av vattenkraften garanteras bäst i *statens* hand. Men icke heller socialdemokraterna i utskottet vilja föreslå, att detta övertagande skall ske *nu*, utan de nöja sig med att spara sitt program *för framtiden* genom förslag om en successiv hemfallsrätt av vattenverksbyggnader. För min del besvarar jag, på grundvalen av Kungl. Maj:ts förslag och utskottets yttrande, samma fråga på följande sätt: Då ingen ens vill ifrågasätta, att vattenkraften eller byggnadsrätten i vatten skall övertagas av staten *nu*, bör redan på den grund en ny vattenlagstiftning i överensstämmelse med gällande rättsgrunder läggas så, att den enskilda företagsamheten får all behöfvlig hjälp för att i eget, men framförallt i det stora helas intresse utbygga vår vattenkraft. Lagstiftningen bör läggas så, att företagaren finner det med sitt intresse och sin framtida rättssäkerhet förenligt att utbygga sina strömfällen. Detta å ena sidan, så länge man är överens om att överlämna initiativet till den enskilda företagsamheten. Men å andra sidan bör detta privata utbyggande ske under kontroll över, att allmänhetens intresse allsidigt tillgodoses, och det bör tillika ske så, att den allmänna vattenkraftspolitiken icke alltför starkt bindes *för framtiden* inom linjer, som till följd av ändrade förhållanden kanske behöva förändras.

Med dessa ord har jag angivit Kungl. Maj:ts av utskottet

godkända ståndpunkt till de meningar, som i skilda reservationer *Ang. vattenlag m. m.* erhållit uttryck. (Forts.)

Förslaget fäster företagsrätten vid strandägarens hävdvunna dispositions- och initiativrätt. Men om denna låter vattenkraften oskäligt länge ligga obegagnad, bör då icke finnas befogenhet för det allmänna att taga initiativet ifrån honom, då det gäller en kraftkälla av betydelse, vars användning är behövlig för orten?

Jag ställer mig icke avvisande mot denna tanke, därest ett förslag härom erhåller en riktigt avvägd form i lagtexten. Det kungl. förslaget vill emellertid väcka och stödja även vattenfalls-ägarens initiativ genom att ge honom nya medel i händerna för att få ett nyttigt vattenverk till stånd. Det vill ge honom ökad rättssäkerhet och bereda större skyndsamhet vid företagets tillkomst och i lag trygga hans ställning för framtiden.

Det är alltså, jag vill påstå det, inga obetydliga fördelar, som förslaget i dessa hänseenden vill giva företagen. Den högsta vattenmängd, som vattenverk nu genom kungsådran kan nödgas avstå utan ersättning till de nuvarande s. k. kungsådreintressena, är cirka halva vattenmängden. Denna har sänkts till $\frac{1}{3}$ i alla vattendrag av viss storlek — en lättnad för vattenverksägaren, som torde mer än uppväga vissa skärpningar, som enligt samma förslag införts i lagen.

Ett företag kan enligt förslaget komma till stånd, trots att det villar skada på annan egendom och på annat sätt, än genom nuvarande lag är bestämt.

Ågarna av majoriteten i ett strömfall, vare sig oskiftat eller ej, få en rätt, som de nu icke ha, att tillgodogöra sig strömfallet i dess helhet mot ersättning i kraft till de övriga.

För den som äger strömfall, men saknar lämplig mark för dammbyggnader eller utmål, bereder förslaget möjlighet att tvångsvis förskaffa sig tillgång till dessa områden o. s. v.

Större rättssklarhet och rättssäkerhet blir införd genom förslagens bestämmelser: vattenbyggaren skyddas mot oväntade krav från skadelidande under en obestämd framtid, och ett väl rustat, speciellt domstolsförfarande ersätter den administrativa prövningen om överbyggande av kungsådra, kombinerad med en långvarig domstolsprocess.

Det tillstånd, som man kallat koncession och som ligger i byggnadsmedgivandet, gäller i allmänhet för all framtid och utan framtida inskränkningar även med hänsyn till allmänt intresse. Så snart det är fråga om de mindre effektiva strömfall, där, som jag förut uttryckt saken, vattnet kan betraktas som bihang till stranden snarare än stranden till vattnet, har det ansetts utgöra ett onödigt intrång i enskild rätt att därvid knyta några särskilda förpliktelser för framtiden. Däremot har detta befunnits naturligt och nödigt vid de större byggnadsföretagen och vattenregleringarna. Man har från högerhåll påstått, att det skulle strida mot redan gällande rättsprinciper att fästa särskilda kontrollvillkor vid dessa företag. Hur kan man i själva verket mena något sådant? I

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

dessa fall, där den nya lagstiftningen skapar helt *nya rättsmöjligheter* i särskilt stor utsträckning, synes lagstiftaren ock vara befogad att bestämma villkoren för denna nya rätt. Någon annan uppfattning har icke heller uttalats av lagrådet.

Men i intet avseende torde förslaget kunna sägas gå längre än vad ändamålet krävt.

Förslaget förbehåller undantagsvis Kungl. Maj:t en prövningsrätt beträffande tillkomsten av vissa större sjö- och andra vattenregleringar, detta i överensstämmelse med grunderna i gällande lag om sjösänkning och den första vattenrättskommitténs förslag.

Vidare medger förslaget kronan periodiskt återkommande lösningsrätt till vattenverk av viss storlek, dock allenast mot full ersättning, i huvudsak enligt grunderna för expropriation.

Slutligen har — speciellt med hänsyn till omöjligheten att vid en viss byggnadstid förutse arten och utsträckningen av framtida behov i fråga om vattenkraftens disposition — införts ett särskilt rättsinstitut i den s. k. nyprövningen, som kan men icke måste påkrävas med längre mellantider. Därvid må å ena sidan kronan påyrka nya villkor, men då allenast med hänsyn till det allmänna, icke sina egna fiskaliska intressen, och å andra sidan vattenverksägaren påkalla lindring i honom ålagda skyldigheter till följd av eventuell förskjutning av de allmänna och enskilda intressena i vattendragen till hans förmån, såsom t. ex. om en flottled upphört att användas. Den skada, som kan vållas vattenverket genom nya allmänna villkor, ersättes dessutom ägaren, så snart den överstiger $\frac{1}{3}$ av verkets värde, i annat fall får han själv vidkännas förlusten.

Med denna kombination av lösningsrätt och nyprövning har man på den bestående rättsuppfattningens grund sökt finna former, smidigt anpassade efter utvecklingens krav och tillika tryggande för den enskildes rätt. Båda slagen av bestämmelser avse att tillsammans utgöra en regulator på statens och den enskilda företagsamhetens förhållande till varandra. Ty i samma mån som företagaren väl uppbär det allmänna intresse han representerar, i samma mån som den enskilda vattenkraften tillräckligt utbygges och distribueras, blir också tillämpningen av de nämnda kotrollbestämmelserna obehövligen.

Lösningsrätten är i detta fall icke mer opåkallad än den är det vid de enskilda järnvägarna. Dessa hava i allmänhet skötts utmärkt och mig veterligen har det icke förspotts någon klagan över att staten eftertraktat att inlösa desamma.

Det har nu från högerreservanternas håll mot dessa bestämmelser invänts, att de voro onödiga, emedan staten redan ägde så mycket vattenkraft, att detta behörigen inverkade på villkoren för kraftens allmänna fördelning varjämte man har sagt, att staten undan för undan inköpte ytterligare kraft. För min del är jag snarare benägen att dra en motsatt slutsats av nämnda förhållanden. De femton à tjugo procent av landets vattenkraft, som äro i statens

besittning, äro under nuvarande omständigheter ingen tillräcklig garanti för ett effektivt tillgodoseende av det allmänna bästa, något som bl. a. ådagaläggas genom vad man påpekat, nämligen att staten undan för undan finner sig föranlåten att köpa upp ytterligare kraft. Men tänk, om staten, med begagnande av det nuvarande fria systemet, skulle ta sig för att i sitt *eget* intresse köpa upp huvudparten av våra vattenfall, tänk om staten samtidigt skulle pressa ner priserna på de övriga genom att begagna sin rätt att förvägra den enskilde tillstånd att överbygga kungsådra, jag säger, tänk om detta i framtiden bleve fallet, skulle då icke både strandägarna och allmänheten inse fördelen av förslagets lösens- och nyprövningsrätt? Ty därmed garanteras vattenkraftens användning till det allmännas bästa, mot både enskild man och godtycklig statsmakt, av domstol; och man kunde tänka sig den utvecklingen, att den garantien vore av nytta för strandägare även gentemot kronan. Nej, det förhåller sig nog så med talet om den svenska statens speciella vattenpolitik, att man förblandar orsak och verkan. Staten köper nu till säkerhet för allmänna intressen, emedan dessa på intet annat sätt kunna skyddas. Införes ett sådant skydd för det allmänna intresset genom lagstiftningen, upphör därmed behovet av statsingripande, intill dess den enskilde vattenverksägaren missbrukat eller vanskött sin ställning. Men mot missbruket eller vanhävderna äro vi alla ense om att lagen är behövlig.

Beträffande särskilt nyprövningen har man klagat över att den enskilde kan nödgas avstå en del av verkets värde utan ersättning. Om man räknar med maximibeloppen på olika punkter, inbegripet den där tredjedelen i kungsådravattnet, har man kommit till det resultatet, att fem niondedelar efter 60 år skulle kunna gå bort av värdet. Denna möjlighet till förlust, som icke är någon rättsförlust, utan en på förhand genom lagen stadgad inskränkning till förmån för ett allmänt intresse, denna eventuella förlust efter 60 år tror man skola verka förlamande på lusten att bygga vattenverk. Jag vill häremot erinra om att den nuvarande kungsådran är nära nog fem niondedelar av ett vattendrag, att överbyggd kungsådra när som helst kan komma att öppnas, om vissa allmänna intressen så kräva, och att dessutom de nuvarande kungsådreresolutionerna underkasta ägaren verkan av vilken som helst ny lagstiftning, även en lagstiftning, som är mycket mera ofördelaktig för vattenbyggnadsintresset än denna. Men har man hört talas om att någon härigenom avskräckts från vattenbyggnad? Nej, möjligen ha de långa processerna, som vålla osäkerhet, gjort det, men däremot har ingalunda det villkor, som är fäst vid kungsådreresolutionerna, hindrat nybyggnad. I vårt grannland Norge äro visserligen vattenförhållandena rätt olika våra — det skall inte bestridas — men så gälla där också koncessions- och hemfallsbestämmelser, ojämförligt mycket strängare än de här föreslagna. Inte har man där hört talas om någon paralyse inom vattenbyggnadsindustrin. Tvärtom har en av högermotionärerna vid denna riksdag nyligen offentliggjort en statistik, som går ut på att visa, i vilken oerhörd grad byggnads-

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

verksamheten där stegrats under den sista tiden — låt vara innan den sista lagen kom till, men de ha haft stränga bestämmelser där förut också. Nej, mina herrar, då man i vissa vattenkraftsintresserade kretsar åberopat de »psykologiska faktorerna» som skäl mot detta förslag, så rör det sig om en förskräckelse, som man själv varit med om att framkalla men som det i stället icke vore ur vägen att undanröja genom fullständiga upplysningar dels om förslaget inbörd och dels om frågans politiska läge. Förslagets inbörd är *icke*, såsom man påstått, att man vill gynna kronan på bekostnad av enskild rätt, men man har med hänsyn till tidens krav velat utveckla och trygga enskild rätt under vederbörlig omsorg om nutida och framtida allmänintressen. Frågans politiska läge är åter icke sådant, att det ena eller andra politiska partiet kan framtvinga en lösning alldeles efter sitt sinne. Jag dristar mig uttala detta med all respekt för varje enskild rättsuppfattning, ty lyckligt nog för frågans utsikter beror det — som jag förut påpekat — nu icke så mycket på en rättsprövning som på en lämplighetsprövning, om de skilda ståndpunkterna skola kunna sammanjämkas. Men jag är övertygad om, att skall ett slutligt resultat kunna vinnas, måste det ske med upptagande av allt det väsentliga i utskottets förslag, som regeringen gärna vill acceptera även i de avseenden, det är av annat innehåll än den kungl. propositionen. I sin juridiskt-tekniska utformning grunda sig dessa förslag på ett mångårigt utredningsarbete av skilda sakkunniga och kommittéer. De innebära alltså resultatet av jämkning på jämkning mellan olika meningar. Nu har dock så gott som fullständig enighet uppnåtts om förslaget juridiskt-tekniska struktur och dess lösning av rättsförhållandena enskilda intressen emellan. Att det blivit regeringen möjligt att på den tid, som stått oss till buds, framlägga den stora frågan, härför får jag uttrycka regeringens erkänsla till alla dem, som på olika stadier lagt sin hand vid verket.

Vad åter angår förslaget i dess sociala del, i frågor om det allmänna ställning till den enskilda företagsamheten, är det att beklaga, att en stor grupp, ett stort politiskt parti, det socialdemokratiska, varit uteslutet ifrån frågans tidigare beredning. Sedan den nu sittande regeringen fått den om hand, har någon tid icke funnits, därest förslaget till denna riksdag skulle hinna framläggas, att ytterligare utsträcka utredningsarbetet, utan jag har varit hänvisad till att inom justitiedepartementet med hjälp av mina medarbetare där och inom regeringen utarbeta det förslag, som nu föreligger. Jag förstår, att andra kammarens majoritet, särskilt med hänsyn till högerpartiets ställning och frågans behandling samtidigt i första kammaren, skall känna sig frestad att starkt markera vad som i själva verket är ett faktum, nämligen att propositionen i utskottsförslagets form i stort sett är ett minimum av vad en modern vattenlagstiftning kan bjuda Sveriges folk. Vi måste komma ihåg, att i andra länder råda koncessionssystem med mycket längre gående inskränkningar uti allmänt intresse, och det är inte rimligt att tro, att här i landet dessa intressen fullständigt skola försum-

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

mas eller att i allt fall kontrollen över desamma för framtiden i en ny lagstiftning skall efterlätas. Men med erkännande av, att fordringar på en längre gående lagstiftning kunna ha ett visst fog för sig, måste jag dock erinra om att, därest ett resultat skall vinnas av en blivande sammanjämknings, även andrakammarmajoriteten måste ha i minnet vad jag tidigare antytt därom, att skall man alltfört grunda förhoppningen om ett allmänt utbyggande av våra vattenfall på den enskilda företagsamheten och dess initiativ, så får man icke alltför mycket neutralisera de obestriddliga fördelar, som förslaget ger den enskilde, genom förbehåll och restriktioner av en på förhand svärbestämd natur. De allmänna intressen, som man därmed vill skydda, bli icke tillgodosedda, därest vattenkraften förblir outnyttjad. Särskilt vill jag fästa vikt vid, att den rättssäkerhet, som förslaget vill bereda genom domstolsbehandling, icke beskäres medelst bestämmelser om administrativ eller riksdagsprövning, som gå längre än utskottets förslag. Men hur som helst — ligger blott frågan vid den slutliga sammanjämknings så, att förlikning kan bjudas medkammaren i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, ligger frågan så, att detta bud kan med större enstämmighet givas, då skall ingen med fog kunna förbrå denna kammare eller vänstermajoriteten över huvud taget, att den åsidosatt verklighetens krav för vidhållandet av politiska dogmer. Ansvar för ett avslag må i så fall falla på första kammaren. Ty till verklighetens många krav hör också det, att vårt folk fordrar en i lag grundad säkerhet för kraft, värme och ljus till de många, icke bara till de få. Till verklighetens krav räknar vårt folk ock, att utvecklingens väg icke stänges för kommande släktled.

Vidare yttrade

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det lagförslag, vi nu gå att debattera, är efter min och jag tänker allas vår uppfattning utav allra största betydelse för vårt ekonomiska liv. Jag har den uppfattning, att under de år, som jag suttit här i riksdagen, har näppeligen något lagförslag framlagts, som har en för framtiden så stor betydelse som just det här föreliggande. Vid sådant förhållande är det ju klart, att meningarna måste gå väsentligt isär. Vi ha ju olika grundsyn på samhällsfrågorna, både politiskt och ekonomiskt, och det är olika erfarenheter, som färga uppfattningarna. Jag beklagar på det livligaste, att i den förberedande behandlingen av detta lagförslag icke några av de synpunkter, som jag och mina meningsfränder ha på denna fråga, haft möjlighet att göra sig gällande — jag menar nu inte behandlingen i regeringen utan behandlingen i kommittéerna. Jag har fått den uppfattningen, att den första kommittén var sammansatt, om inte uteslutande, så åtminstone till övervägande del av representanter för företagarintressena och de synpunkter, som företagarna ha, lades så fullständigt på frågan som överhuvud taget är tänkbart. I den

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.) andra kommittén voro också företagarsynpunkterna de dominerande, och man kan säga, att de spelade där den avgörande rollen.

Det lagförslag, som nu föreligger, skiljer sig icke oväsentligt från kommittéförslaget. Det är jag villig att erkänna, och jag kan också erkänna, att om man ser på hur det är nu, så innebär det beaktansvärda framsteg, och samhällssynpunkterna komma i väsentlig mån till sin rätt. Vi socialdemokrater ha ändå måst kräva, att de samhälleliga synpunkterna skulle skjutas fram med större kraft, med större styrka, och när vi göra det, är det därför, att vi ha en helt annan grundsyn på denna fråga än som allmänt gör sig gällande och som även föredragande departementschefen här i dag gjort sig till tolk för. Vi ha den uppfattningen, att de stora naturvärden varom nu är fråga, böra så fort som möjligt bli samhällelig egendom. Det ha vi heller aldrig stuckit under stol med, att det är vår för uppfattning. Vi tro, att samhället blir bättre därigenom. Om vi då utgå ifrån denna uppfattning, måste efter vårt sätt att se det vara nationalekonomiskt fördelaktigt, att det allmänna får ett bestämt och avgörande inflytande på vattenfallspolitiken, helst så, att det allmänna, stat och kommun, äger samtliga vattenfall. Genom en sådan anordning är det möjligt att få till stånd ett mer effektivt utnyttjande av vattenkraften än annars kan vara möjligt. Man kunde genom utnyttjandet av de olika älvarnas högvattensperioder, låta den ena älvens kraft utjämna den andra. Rent nationalekonomiskt sett förefaller det oss, att man borde kunna få den största effekten av vårt lands vattenfall genom att det blir en eller ett fåtal utbyggare av det hela. Men även med hänsyn till kraftledning, distribuering o. s. v. måste det efter vår uppfattning vara mera fördelaktigt, om det blir staten eller några kommuner, än om det blir en stor del olika företagare, som skola distribuera kraften, och alldeles säkert är, att tendensen även på det privata området går i den riktningen att söka slå tillsammans de olika företagen för att få ut det mesta möjliga. Som exempel härpå vill jag anföra Bergslagens kraftförvaltning. Däruppe i Bergslagen ha vi ett flertal bruk och verkstäder med olika kraftanläggningar. Nu ha dessa sammanslutit sig till en förening och skola åstadkomma en samkörning. Den ena skall ge den andra, så att när det är brist på ett håll men överskott på ett annat, skola de förmedla kraft till varandra. Man har fått blick för det riktiga i att icke arbeta var för sig utan att ha gemensam verksamhet på detta område, och detta är sålunda, efter mitt sätt att se det allra bästa beviset för riktigheten av vår åksådning, att det är nationalekonomiskt fördelaktigare att få en gemensamhetsanläggning. Man säger, att det skall vara så utomordentligt fördelaktigt med konkurrens. Det är emellertid inte alldeles säkert att det blir någon konkurrens, utan konkurrensen förekommer nog endast, så länge det finnes utbyggda strömfäll, men när alla äro utbyggda, då blir det också slut med konkurrensen, och då kommer monopolet, och vi ha den bestämda uppfattningen, att ett privatmonopol är mycket sämre för samhället, sämre för konsumenterna, än vad ett kommunalt eller statligt monopol i viss omfattning kan

vara. Ett enskilt monopol är farligt ur två synpunkter, dels ur kostnadssynpunkt, dels ur kraftbehovssynpunkt. Man kan nämligen aldrig tänka sig, att en privat kraftägare kommer att taga samma hänsyn till kraftförbrukarna, som det allmänna gör. En enskild kraftägare kommer i första hand att se efter, vilka företag, som kunna betala mest för kraften, vilka företag han har största nytta av att leverera kraft till. Det måste vara hans första ögonmärke. Men den största vinsten för samhället och industrien uppstår, om alla lovliga näringar i vårt land kunna få kraft i förhållande till behov och i mån av krafttillgång inom landet.

När det gäller priset, är det också självklart, att den enskilde, om det blir monopol, kommer att sätta priset så högt han kan utan skrupler och utan hänsyn. Ett privat monopol kommer således att medföra en betydande fara, och privatmonopolet är ingenting som hägrar som en dröm i fjärran, utan det är säkerligen en fara, som icke kommer att låta så länge vänta på sig. Om det bli brist på kol under en lång följd av år framåt, komma alldeles säkert vattenfallen i Mellansverige att sunt utbyggas, och när de äro utbyggda och det kommer till flera behövande kraftkonsumenter, blir det omöjligt för dem att få kraft. Genom att staten, som kan överföra kraft från avlägsen liggande områden, i en sådan situation har hand om kraftdistributionen blir det större möjlighet att kunna lämna kraft även i Mellansverige, sedan vattenfallen där blivit uppmonterade, än under andra omständigheter. För näringslivet i dess helhet, om också icke för vissa enskilda företagare, måste det i längden vara bäst, att det allmänna distribuerar kraften, äger vattenfallen och monterar desamma. Den utveckling vi kräva, nämligen att samhället skall få äganderätt och förfoganderätt över dessa kraftkällor och rikedomar, den är icke en speciell nyhet för Sverige, utan detta krav framträder kan man säga i alla länder, och ett mycket typiskt exempel härpå är Norge. Föredragande departementschefen har särskilt pekat på utvecklingen i Norge såväl i statsrådsprotokollet som här i dag, men något liknande konstaterar man också i andra länder. Det har berättats mig i dag — jag har inte haft tillfälle att kontrollera uppgiften, som emellertid lämnats mig av mycket framstående och trovärdig person —, att under allra sista dagarna har Englands regering eller parlament fattat beslut om monopolisering av hela kraftdistributionen i England. Om ett sådant förslag kan framkomma i ett land som England med dess väldiga kolrikedomar, förstår var och en, att det kan vara lika nödvändigt och nödvändigare, att ett sådant förslag framkommer i ett land som vårt, som inte har några kol, men som har sin vattenkraft. Denna kraft har ändå sin begränsning, även om det nu förefaller, som om denna gräns icke skulle vara snart uppnådd.

Men det är efter vår uppfattning icke bara dessa synpunkter man måste anlägga härvidlag, utan också avkastningssynpunkter. Dessa vattenfall, dessa vattenregleringar, dessa naturvärden kunna i en framtid skänka sina ägare en synnerligen betydande förmögenhet och inkomst, och de göra det i vissa fall redan nu. Är det då rimligt, fråga

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Ang. vattenlag m. m.
(Forts.)

vi oss själva, och vi fråga er här i kammaren och hela Sveriges folk, är det rimligt, att de värden, som ligga i våra vattenfall, skola komma enskilda företagare till godo? Är det inte rimligt och riktigt, att de böra vara allas gemensamma egendom, hela samhällets egendom? Är det rimligt att stifta en lag, som ålägger den enskilde bonden att avstå en del av sin jord, sin lilla åkerlapp eller sin trädgårdstappa, för att en enskild kraftanläggning skall kunna komma till stånd, är det rimligt att den, som har del i vattenfallen skall få avstå sin del däri? I vilket syfte? För att samhället skall få nytta därav, för att ni och jag och alla andra skola få nytta därav? Nej, för att våra kapitalister skola draga nytta därav. Är det nödvändigt att gå fram över enskild äganderätt, som nog blir nödvändigt för att nationalekonomiskt utnyttja dessa värden, då bör värdet av det som frambringas bli allas egendom.

Det är den uppfattning vi socialdemokrater ha, det är den uppfattning vi anse vara riktig, och enligt denna uppfattning borde ingen annan få utbygga vattenfall och reglera strömmarna än staten och kommunerna.

Nu ha vi i alla fall icke gått fram alldeles efter de linjerna i utskottet och i våra reservationer. Vi ha förstått, att det för närvarande icke vore möjligt, att den allmänna uppfattningen i Sverige ännu icke nått så långt, att man kan med något praktiskt resultat kräva en socialisering av vattenfallen. Vid sådant förhållande ha vi sagt oss, att vi kunna ändå gå med på en lagstiftning, som bygger på Kungl. Maj:ts förslags grund. Därför ha vi i utskottet icke yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag, utan ha där yrkat bifall till detsamma, men ha framställt yrkanden på kompletteringar och utbyggnader i social och samhällelig riktning, kompletteringar och utbyggnader, som avse att ge det allmänna större kontrollmöjlighet och större förfoganderätt över vattenkraften, än Kungl. Maj:ts förslag bjuder.

Vi skola gå in på dessa yrkanden senare under behandlingen av förslaget, men jag kan ändå icke uraktlåta att nu peka på några av de yrkanden, som vi ställa främst. Ett yrkande i Sverige och vi lägga mycken vikt vid, är själva anordningen vid byggnadslovs medgivande. Kungl. Maj:ts förslag bygger här på domstolsförfarandet. Enligt vår uppfattning kan man vara med om domstolsförfarandet, när det gäller de mindre vattenfallen, men när det gäller de större vattenfallen, synes det oss, att man måste kräva Kungl. Maj:ts medgivande. Det bör då icke vara en domstolsangelägenhet utan en rent administrativ angelägenhet, och såvitt vi kunna finna, har den utländska lagstiftningen på detta område överallt byggt på administrativt förfarande, det fordras den högsta administrativa maktens medgivande för byggnadslov. Det gäller här ett samhällsintresse av den vikt, att man icke vill, att det skall vara lagens torra bokstav, som skall reglera förhållandena, utan att man skall kunna mera smidigt taga hänsyn till den allmänna uppfattningen. Den allmänna uppfattningen utvecklas, och det är inte alldeles säkert, att lagstiftningen utvecklas lika fort.

Men det är inte bara ur den synpunkten utan även ur andra syn-

punkter, som det bör vara Kungl. Maj:t, som avgör denna sak. Bland annat ur den synpunkten, att man genom att lägga denna sak i Kungl. Maj:ts hand kan vid byggnadslovs medgivande föreskriva villkor och regler, som man icke kan överlåta på domstolen att föreskriva. Skall man överlåta saken till domstol, måste det bli ett rent juridiskt förfaringssätt, det blir ett rent formellt prövande av rättigheter, men någonting därutöver kan man näppeligen lägga i domstolens hand. Men med den sociala syn på saken som vi ha måste man kräva, då det gäller byggnadslovs medgivande, att även sociala och arbetsskyddssynpunkter i betydande utsträckning läggas på saken, och det syftet kan man näppeligen vinna, om man lägger den i domstolens hand.

Det är även på andra områden, som vi önska väsentliga förändringar av Kungl. Maj:ts förslag, bland annat när det gäller frågan, i vad mån och när samhället skall kunna komma till förfoganderätt över de utbyggda strömfällen. I propositionen har Kungl. Maj:t föreslagit ett nytt institut, som kallas nyprovning, som är en rät unik inrättning; jag tror, att det är något enastående i lagstiftningsväg. Efter vårt sätt att se bjuder detta icke tillräckligt utrymme för de samhällsintressen, som enligt vår uppfattning måste beaktas. Vi kunna icke finna annat än att den lagstiftning, som duger i Norge, som duger i Sydeuropa, den lagstiftning, som tränger sig fram, så vitt jag kan se, i alla länder med vattenkraft, den bör komma till sin rätt även i Sverige, och detta är icke en lagstiftning, som överlämnar till samhället dessa utbyggande vattenfall efter några hundra år, utan en lagstiftning, som överlämnar dem till samhället efter en kortare tidsperiod: i Norge efter 50 eller 60 år, i Sydeuropa efter 50, 60 upp till 80 år, olika i de olika länderna. Vad vi kräva är, att den svenska lagstiftningen skall bygga på denna grund. Och detta är icke ett socialdemokratiskt krav i och för sig. Det är ett krav, som omfattas även av borgerliga regeringar. Vem var det som lade fram ett sådant lagförslag i Norge? Det var icke en socialdemokratisk regering, det var icke ens ett socialdemokratiskt storting, som fattade beslut härom, utan det var en borgerlig regering, som framlade förslaget, och en borgerlig majoritet, som antog förslaget. I södra Europa, där liknande lagstiftning förekommer, ha förslag i frågan framlagts av borgerliga regeringar och det har varit borgerliga majoriteter inom parlamenten överallt, som antagit dem. Om detta krav kan man icke från borgerligt håll säga, att det är så specifikt socialistiskt, att man icke kan vara med på det. Om vi hade krävt en omedelbar socialisering av strömfall och vattenreglering, så vore det ett rent socialistiskt krav, men de krav vi lagt på denna lagstiftning, ligga efter andra linjer, efter de linjer, på vilka man gått i vissa andra europeiska länder, och det utan att man kan säga, att företagareintresset blivit för mycket stött i kanten.

Det är även i ett annat avseende, som vi måste lägga en mycket stark vikt vid att det blir en ändring, och det är beträffande inlösningsrätten. Efter vårt sätt att se, måste man betala för myc-

Ang. vattenlag
m. m.
(Forts.)

Ang. vattenlag m. m.
(Forts.) ket vid inlösning. Det spörsmålet står naturligtvis i nära sammanhang med vårt krav på hemfallsrätt utan ersättning, och vi hava därför i detta avseende föreslagit en väsentlig omläggning av Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har med detta i all korthet velat antyda den uppfattning vi hava, när vi gå till prövning av denna fråga. Vi komma sedan att på de olika punkterna ytterligare motivera de krav vi hava ställt. Jag ber således, herr talman, i överensstämmelse med vad jag anfört, få för min del yrka bifall till § 1 i lagen.

Som tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 17.

Herr statsrådet *Thorsson* överlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 455, med förslag till lag om visst undantag från bestämmelserna i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Propositionen bordlades.

§ 18.

Upplästes en till kammaren så lydande skrivelse:

Till Riksdagens andra kammare.

Härmed anhålla vi att få till kammaren såsom gåva överlämna en utav konstnären Carl Eldh utförd porträttbyst av Karl Staaff.
Stockholm den 1 juni 1918.

För liberala samlingspartiet:

<i>Raoul Hamilton.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>
<i>Erik Röing.</i>	<i>Mauritz Hellberg.</i>
<i>Linus Lundström.</i>	<i>F. Holmquist.</i>
<i>Carl Jansson.</i>	<i>Lars Olsson.</i>
<i>W. Bäckström.</i>	<i>Carl Ekman.</i>
<i>C. Edv. Anderson.</i>	<i>Nils Alexanderson.</i>
<i>Jakob Pettersson.</i>	<i>Jacob Larsson.</i>
<i>Axel Rune.</i>	<i>Jöns Pålsson.</i>
<i>Theodor Adelswärd.</i>	

Härefter lämnade herr talmannen ordet till

Herr *Branting*, som yttrade: Jag skall med anledning av den upplästa skrивelsen be att få hemställa, att kammaren måtte besluta att med tacksamhet mottaga den konstnärliga gåva, som den har fått, och hemställa till sina ekonomideputerade att ordna med

uppställande av denna byst på det ställe inom kammarens område.
som kan befinnas lämpligt.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Rättelse.

I protokollet nr 61, för den 25 maj, står å sid. 20, 20:e raden
nedifrån »överensstämmelse»; skall vara »oöverensstämmelse».
